

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ,
GOSPODARCZEJ, PRZESTRZENNEJ
ORAZ KLIMATYCZNO-
ŚRODOWISKOWEJ GMINY
KOŚCIERZYNA**

Opracowane przez:

www.CentrumFunduszyUE.pl

Spis treści

Wstęp.....	5
Sfera społeczna.....	7
Demografia	7
Stan ludności	7
Gęstość zaludnienia.....	8
Ekonomiczne grupy wieku.....	10
Przyrost naturalny	12
Procesy migracyjne.....	13
Edukacja.....	14
Wychowanie wczesnoszkolne	15
Edukacja podstawowa	16
Współczynnik skolaryzacji brutto	17
Egzamin ósmoklasisty.....	18
Pomoc społeczna.....	22
Program operacyjny „Pomoc żywnościowa” – Podprogram 2024.....	28
Program „Posiłek w szkole i w domu”	28
Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością	29
Opieka wytchnieniowa	30
Gminna Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Kościerzyna .	30
Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej w Kościerzynie	31
Opieka zdrowotna	32
Bezpieczeństwo publiczne.....	33
Sport, kultura i turystyka	35
Biblioteki.....	38

Rys historyczny	40
Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.....	41
Zabytki	49
Szlaki i walory turystyczne.....	49
Aktywność społeczna	52
Organizacje pozarządowe.....	52
Frekwencja wyborcza	53
Analiza SWOT sfery społecznej.....	56
Sfera gospodarcza.....	58
Finanse	58
Dochody.....	58
Wydatki.....	61
Wynik finansowy budżetu	64
Przedsiębiorczość	66
Podmioty gospodarcze	67
Rynek pracy	71
Współpraca samorządowa i międzynarodowa.....	75
Analiza SWOT sfery gospodarczej.....	80
Sfera przestrzenna	81
Położenie administracyjne i geograficzne	81
Ład przestrzenny.....	83
Gospodarka mieszkaniowa	86
Infrastruktura techniczna	88
Infrastruktura wodociągowa i kanalizacyjna	88
Infrastruktura gazowa.....	90
Infrastruktura drogowa	91

Telekomunikacja	91
Gospodarka odpadami	92
Analiza SWOT sfery przestrzennej	93
Strefa klimatyczno – środowiskowa	94
Położenie geograficzne	94
Wody powierzchniowe i podziemne	96
Formy ochrony przyrody.....	98
Rezerваты przyrody	98
Parki krajobrazowe	98
Obszary Natura 2000	99
Obszary chronionego krajobrazu.....	102
Pomniki przyrody.....	103
Tereny zieleni.....	103
Program „Czyste Powietrze”	104
Program „Ciepłe Mieszkanie”	105
Analiza SWOT sfery klimatyczno – środowiskowej.....	106
Spis tabel	108
Spis rysunków	110

Wstęp

Na mocy ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2025 r. poz. 198) na podmiot opracowujący strategię rozwoju nakłada się obowiązek sporządzenia kompleksowej i pogłębionej diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej gminy, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich obszarów funkcjonalnych.

W dokumencie Diagnozy zgromadzono oraz poddano szczegółowej analizie jakościowej i ilościowej dane dotyczące Gminy Kościerzyna. Jej celem jest ocena obecnej sytuacji w Gminie, sprecyzowanie mocnych i słabych stron jednostki, jak również wskazanie jej potencjałów i kierunku rozwoju w kilkuletniej perspektywie. Diagnoza swoim zakresem objęła:

- wymiar społeczny – analiza poruszała kwestie: demografii, edukacji, kultury, sportu, turystyki i rekreacji, pomocy społecznej, ochrony zdrowia, aktywności społecznej, bezpieczeństwa publicznego oraz finansów gminnych,
- wymiar gospodarczy – analiza dotyczyła poziomu przedsiębiorczości Gminy, rynku lokalnego (w tym osób pracujących i bezrobotnych) oraz przedsiębiorczości,
- wymiar przestrzenny – analiza obejmowała położenie Gminy, stan jej infrastruktury drogowej, architektonicznej i technicznej oraz jej zasób mieszkaniowy,
- wymiar klimatyczno-środowiskowy – analiza zawiera informacje na temat położenia geograficznego Gminy, charakterystyki klimatu, stanu środowiska naturalnego, występujących form ochrony przyrody oraz gospodarki zarządzania odpadami.

Diagnoza opiera się o najbardziej aktualne dane statystyczne zebrane na podstawie Banku Danych Lokalnych prowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny (dalej GUS BDL) oraz dane własne Gminy Kościerzyna (np. dokumenty, plany oraz programy gminne).

Opracowanie zostało przygotowane zarówno w ujęciu dynamicznym, jak i porównawczym. Przeprowadzona została analiza trendów zachodzących w Gminie i jej otoczeniu w ostatnich latach (okres badawczy obejmował lata 2019-2023 oraz rok 2024 w przypadku dostępności danych). Ponadto zastosowano porównania, które pozwoliły ukazać Gminę w szerszym kontekście. Za grupę porównawczą służyły powiat kościerski, województwo pomorskie oraz Polska.

Wnioski z przeprowadzonej Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej Gminy Kościerzyna zostaną uwzględnione w Strategii Rozwoju Gminy na lata 2025-2035.

Sfera społeczna

Demografia

Stan ludności

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego liczba mieszkańców Gminy Kościerzyna na koniec 2024 roku wynosiła ogółem 16 012 osób, w tym 8 039 mężczyzn oraz 7 973 kobiet. W związku z powyższym, współczynnik feminizacji, czyli relacja liczby kobiet do liczby mężczyzn pomnożona przez 100, wynosił 99.

Tabela przedstawia stan ludności w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024 wraz z informacją o wskaźniku feminizacji.

Tabela 1 Stan liczby ludności w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem	16 091	15 934	16 016	16 024	16 136	16 012
mężczyźni	8 128	8 057	8 096	8 064	8 097	8 039
kobiety	7 963	7 877	7 920	7 960	8 039	7 973
współczynnik feminizacji	98	98	98	99	99	99

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dostęp: 09.07.2025)

W latach 2019-2024 liczba mieszkańców Gminy Kościerzyna stale ulegała zmianie. W roku 2020 zauważalny jest spadek, następnie lata 2021-2023 przyniosły wzrost wartości wskaźnika, jednakże ostatecznie w 2024 roku ponownie zanotowano spadek liczby ludności do 16 012.

W analizowanym okresie liczba mężczyzn nieznacznie przewyższała liczbę kobiet -współczynnik feminizacji w latach 2019-2021 utrzymywał się na tym samym poziomie (98), a następnie wzrósł do 99.

Dla porównania stan ludności Gminy Kościerzyna zestawiono z sytuacją w powiecie kościerskim, województwie pomorskim i całym kraju w latach 2019-2024. Obrazuje to kolejna tabela.

Tabela 2 Stan liczby ludności Gminy Kościerzyna w latach 2019–2024 na tle powiatu, województwa oraz całej Polski.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Kościerzyna	16 091	15 934	16 016	16 024	16 136	16 012
powiat kościerski	72 688	72 361	72 256	72 227	72 202	72 113
województwo pomorskie	2 343 928	2 358 256	2 358 726	2 358 307	2 359 573	2 359 493
Polska	38 382 576	38 088 564	37 907 704	37 766 327	37 636 508	37 489 087

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dostęp: 09.07.2025)

Analiza danych wykazuje, iż w województwie pomorskim w latach 2019–2024 liczba ludności wykazywała tendencję wzrostową, choć z niewielkimi wahaniami w poszczególnych latach. W latach 2019-2021 notowano wzrost, natomiast wartość wskaźnika w kolejnych latach zmieniała się sinusoidalnie. Sytuacja w powiecie kościerskim oraz kraju przedstawiała się inaczej - w każdym z badanych lat liczba ludności malała.

Według informacji zawartych w Prognozie ludności gmin na lata 2023-2060 (dalej: Prognoza GUS) sporządzonej przez Główny Urząd Statystyczny, w Gminie Kościerzyna populacja ma rosnąć do roku 2047 (co można uznać za zjawisko pozytywne), a następnie od roku 2048 będzie spadać. Przewiduje się, że w 2060 r. liczba ludności zamieszkującej Gminę ma wynieść 17 162. Gmina Kościerzyna powinna racjonalizować sieć szkół i przedszkoli oraz koncentrować się na utrzymaniu odpowiedniego standardu istniejącej bazy dydaktycznej i infrastruktury społecznej, w tym usług zdrowotnych, aby odpowiednio przygotować się na prognozowane zmiany demograficzne do 2047 roku. Konieczne jest także wspieranie rozwoju budownictwa mieszkaniowego, zachęcanie nowych mieszkańców do osiedlania się oraz rozwój lokalnego rynku pracy. Ponadto, w związku z przewidywanym procesem starzenia się społeczeństwa po 2047 roku, niezbędne jest planowanie usług dla osób starszych. Wszystkie działania powinny być systematycznie monitorowane i dostosowywane do zmieniających się uwarunkowań demograficznych i społecznych.

Gęstość zaludnienia

Gęstość zaludnienia to liczba osób przypadająca na 1 km² powierzchni ogólnej danego obszaru. Wskaźnik ten jest jednym z podstawowych mierników służących do opisu rozmieszczenia ludności na jego terenie.

Następna tabela prezentuje dane, które przedstawiają wskaźnik gęstość zaludnienia Gminy Kościerzyna w porównaniu do powiatu kościerskiego, województwa pomorskiego oraz całej Polski w latach 2019-2024.

Tabela 3 Gęstość zaludnienia Gminy Kościerzyna w porównaniu do powiatu, województwa oraz całej Polski w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Kościerzyna	51,9	51,4	51,7	51,7	52,1	51,7
powiat kościerski	62,4	62,1	62,0	62,0	61,9	61,9
województwo pomorskie	127,9	128,7	128,7	128,6	120,7	120,7
Polska	122,7	121,8	121,2	120,8	119,9	119,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dostęp: 09.07.2025)

W latach 2019–2024 liczba ludności Gminy Kościerzyna utrzymywała się na stosunkowo stałym poziomie, z niewielkimi wahaniami między poszczególnymi latami. Mimo drobnych spadków i wzrostów, można uznać, że populacja Gminy pozostaje stabilna. Podobna sytuacja dotyczy powiatu kościerskiego, gdzie również nie odnotowano nagłych zmian, a liczba mieszkańców zmniejszała się bardzo nieznacznie.

Na tle regionu i kraju Gmina Kościerzyna wyróżnia się jednak wyraźnie niższą gęstością zaludnienia. Świadczy to o jej wiejskim charakterze i rozproszonej zabudowie. Choć liczba mieszkańców utrzymuje się na zbliżonym poziomie, niska liczba osób przypadających na kilometr kwadratowy w porównaniu do reszty powiatu, województwa czy Polski wskazuje na mniej intensywne zaludnienie.

Województwo pomorskie prezentuje inną dynamikę – choć również odnotowano niewielkie zmiany w liczbie ludności, to gęstość zaludnienia w regionie jest zdecydowanie wyższa, głównie ze względu na obecność aglomeracji miejskich, takich jak Trójmiasto. Co ciekawe, w ostatnich latach widoczny był lekki spadek tego wskaźnika, co może być wynikiem odpływu ludności z centrów miast na obrzeża lub zmian demograficznych.

W skali całej Polski zauważalny był systematyczny spadek liczby ludności w badanym okresie. To zjawisko ogólnokrajowe wiąże się m.in. z ujemnym przyrostem naturalnym, migracjami oraz starzeniem się społeczeństwa. Wraz z malejącą liczbą mieszkańców zmniejszała się także gęstość zaludnienia w skali kraju.

Podsumowując, Gmina Kościerzyna zachowuje demograficzną równowagę, a jej wskaźniki ludnościowe pozostają stabilne, choć na tle większych jednostek terytorialnych prezentuje się jako obszar słabiej zaludniony, co wpisuje się w jej lokalny, wiejski charakter.

Ekonomiczne grupy wieku

Ekonomiczne grupy wieku to kluczowy podział ludności oparty na możliwości aktywności zawodowej i udziale w rynku pracy. Wyróżnia się trzy podstawowe kategorie: grupę przedprodukcyjną (obejmującą osoby od urodzenia do 17. roku życia), produkcyjną (kobiety w wieku 18–59 lat oraz mężczyźni w wieku 18–64 lata) oraz poprodukcyjną (kobiety powyżej 60. roku życia i mężczyźni powyżej 65 lat). Analiza struktury tych grup na terenie gminy pozwala ocenić poziom obciążeń demograficznych, możliwości rozwoju lokalnego rynku pracy, a także zapotrzebowanie na usługi edukacyjne, opiekuńcze i zdrowotne.

Kolejna tabela przedstawia dane dla Gminy Kościerzyna w porównaniu z danymi dotyczącymi powiatu kościerskiego, województwa pomorskiego oraz terenu całego kraju w latach 2019-2024.

Tabela 4 *Struktura mieszkańców według ekonomicznych grup wieku w Gminie Kościerzyna w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2019-2024*

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
w wieku przedprodukcyjnym						
Gmina Kościerzyna	3 786	3 818	3 837	3 807	3 777	3 662
powiat kościerski	16 156	16 460	16 466	16 351	16 142	15 804
województwo pomorskie	462 084	464 904	467 146	466 333	462 578	456 542
Polska	6 948 706	6 997 537	6 992 641	6 950 826	6 864 881	6 744 961
w wieku produkcyjnym						
Gmina Kościerzyna	9 953	9 596	9 593	9 556	9 558	9 464
powiat kościerski	43 684	42 597	42 235	42 008	41 787	41 708
województwo pomorskie	1 401 039	1 406 624	1 398 471	1 391 507	1 387 128	1 385 208
Polska	23 025 927	22 631 307	22 385 400	22 169 304	21 985 460	21 834 117

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
w wieku poprodukcyjnym						
Gmina Kościerzyna	2 352	2 520	2 586	2 661	2 801	2 886
powiat kościerski	12 848	13 304	13 555	13 868	14 273	14 601
województwo pomorskie	480 805	486 728	493 109	500 467	509 867	517 743
Polska	8 407 943	8 459 720	8 529 663	8 646 197	8 786 167	8 910 009

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dostęp: 09.07.2025)

W latach 2019–2024 struktura mieszkańców Gminy Kościerzyna ulegała stopniowym zmianom, które wpisują się w ogólnokrajowe trendy demograficzne. Najwyraźniej zauważalny jest systematyczny spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, co świadczy o malejącej liczbie dzieci i młodzieży. Tendencja ta jest widoczna nie tylko w samej Gminie, ale również w powiecie kościerskim, województwie pomorskim i w całej Polsce, co wskazuje na ogólny problem związany z niską dzietnością.

Równoległe z tym spadkiem, maleje także liczba osób w wieku produkcyjnym. Choć w Gminie Kościerzyna zmiany te są stosunkowo łagodne oraz były przeplatane niewielkimi wzrostami w latach 2020 oraz 2023, w skali powiatu, regionu i kraju zjawisko to ma już wyraźniejszy charakter. Każda z tych jednostek odnotowała systematyczny spadek wartości wskaźnika (z wyjątkiem roku 2020 w przypadku województwa pomorskiego). Może to oznaczać coraz większe wyzwania związane z dostępnością pracowników i utrzymaniem stabilności lokalnych gospodarek.

Stały wzrost odnotowano natomiast w grupie osób w wieku poprodukcyjnym. We wszystkich badanych jednostkach liczba mieszkańców w tej kategorii rosła z roku na rok. Zjawisko to odzwierciedla proces starzenia się społeczeństwa i prowadzi do zwiększonego obciążenia systemu opieki zdrowotnej, społecznej oraz emerytalnej.

Podsumowując, Gmina Kościerzyna – podobnie jak powiat, województwo i cały kraj – doświadcza wyraźnych zmian w strukturze demograficznej. Zmniejszająca się liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym przy jednoczesnym wzroście liczby seniorów to sygnał do podejmowania działań wspierających rodzinę, aktywizujących osoby starsze oraz

przygotowujących lokalne usługi i infrastrukturę do rosnących potrzeb starzejącej się społeczności.

Co więcej, Prognoza GUS również wskazuje na starzenie się społeczeństwa w Gminie Kościerzyna i przewiduje, że trend ten będzie kontynuowany w najbliższych dekadach.

Przyrost naturalny

Przyrost naturalny jest różnicą pomiędzy liczbą żywych urodzeń a liczbą zgonów w określonym czasie. Dodatni przyrost naturalny występuje, jeśli liczba urodzeń na danym obszarze jest wyższa niż liczba zgonów. Natomiast ujemny przyrost naturalny jest wtedy, gdy sytuacja odwraca się, czyli liczba zgonów przewyższa liczbę urodzeń.

Następna tabela ukazuje przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Kościerzyna na tle powiatu kościerskiego, województwa pomorskiego i Polski w latach 2019-2024.

Tabela 5 Przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Kościerzyna w porównaniu z powiatem, województwem oraz krajem w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Kościerzyna	5,24	5,36	2,19	2,25	2,12	-0,93
powiat kościerski	3,75	1,09	-0,80	-0,79	0,47	-1,39
województwo pomorskie	1,54	-0,50	-2,01	-1,89	-1,62	-2,47
Polska	-0,91	-3,20	-4,95	-3,79	-3,62	-4,17

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dostęp: 09.07.2025)

W roku 2021 w Gminie Kościerzyna zauważalny jest znaczny spadek wskaźnika przyrostu naturalnego na 1000 ludności, sytuacja ta mogła być związana z pandemią koronawirusa SARS-CoV-2 (dalej: COVID-19/pandemia). Choć w latach 2022–2023 wskaźnik nieznacznie się poprawił, to w 2024 roku odnotowano pierwszy ujemny wynik, świadczący o ubytku naturalnym ludności.

Analogiczne zmiany zaobserwowano również w powiecie kościerskim, województwie pomorskim oraz w skali całego kraju. W tych jednostkach spadek wskaźnika przyrostu naturalnego na 1000 ludności rozpoczął się już w 2020 roku i osiągnął najniższe wartości w 2021, co także należy wiązać z konsekwencjami pandemii. Lata 2022 i 2023 przyniosły niewielką poprawę, jednak w 2024 roku nastąpiło ponowne pogorszenie sytuacji demograficznej, szczególnie widoczne na poziomie krajowym.

Podsumowując, dane wskazują na pogłębiający się kryzys demograficzny, którego skutki są zauważalne zarówno lokalnie, jak i w skali ogólnopolskiej.

Procesy migracyjne

Na strukturę demograficzną Gminy Kościerzyna istotny wpływ wywierają również procesy migracyjne, obejmujące zarówno liczbę zameldowań, jak i wymeldowań mieszkańców. Migracje oznaczają przemieszczanie się ludności między różnymi miejscami zamieszkania i mogą mieć charakter wewnętrzny – odbywający się w obrębie kraju, np. między gminami czy powiatami – lub zewnętrzny, czyli obejmujący wyjazdy poza granice państwa. Zmiany te wpływają na liczbę ludności, strukturę wiekową oraz lokalny rynek pracy.

Tabela przedstawia ruch wewnętrzny i zewnętrzny w Gminie Kościerzyna na przestrzeni lat 2019-2024.

Tabela 6 Ruch wewnętrzny i zewnętrzny w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
zameldowania ogółem	182	180	231	201	219	128
zameldowania w ruchu wewnętrznym	174	170	228	194	210	122
zameldowania z zagranicy	8	10	3	7	9	6
wymeldowania ogółem	197	165	199	198	190	188
wymeldowania w ruchu wewnętrznym	182	155	177	173	172	174
wymeldowania za granicę	15	10	22	25	18	14
saldo migracji ogółem	-15	15	32	3	29	-60

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dostęp: 09.07.2025)

W latach 2019–2024 w Gminie Kościerzyna obserwowano zmienne tendencje w zakresie migracji, obejmujące zarówno przemieszczanie się ludności w granicach kraju (ruch wewnętrzny), jak i poza jego terytorium (ruch zewnętrzny).

Największą liczbę zameldowań ogółem odnotowano w 2021 roku, co wskazuje na wyraźne nasilenie napływu ludności, zwłaszcza w ramach ruchu wewnętrznego. W kolejnych latach liczba ta nieco spadła, a w 2024 roku obniżyła się znacząco – do najniższego poziomu w całym

analizowanym okresie. Zameldowania z zagranicy przez cały czas miały marginalny charakter, choć w 2020 i 2023 roku zaobserwowano ich nieco większą liczbę.

Pod względem wymeldowań ogółem, wartości pozostawały dość stabilne, z niewielkimi wahaniami w poszczególnych latach. Najwyższą liczbę wymeldowań zarejestrowano w 2019 roku, natomiast najniższą w roku 2020. Wymeldowania za granicę były stosunkowo nieliczne, choć ich liczba wyraźnie wzrosła w 2021 i 2022 roku, co może wskazywać na większą mobilność zagraniczną w tym okresie.

Analizując saldo migracji ogółem, najwyższy dodatni wynik odnotowano w 2021 roku (+32), co oznaczało znaczny napływ mieszkańców w stosunku do liczby osób opuszczających gminę. Również w 2023 roku saldo było dodatnie. Z kolei w 2019 roku saldo miało wartość ujemną, co świadczy o przewadze osób wyjeżdżających nad przyjeżdżającymi. Największe pogorszenie sytuacji migracyjnej nastąpiło jednak w 2024 roku, co może oznaczać nasilenie się odpływu ludności lub znaczne osłabienie napływu do Gminy.

Podsumowując, bilans migracyjny Gminy Kościerzyna w badanym okresie był niestabilny, z przewagą dodatnich sald w latach 2020–2023, jednak wyraźnym pogorszeniem w 2024 roku, co może wymagać dalszej analizy przyczyn odpływu ludności z tego obszaru.

Gmina Kościerzyna powinna podjąć działania mające na celu stabilizację i poprawę bilansu migracyjnego, zwłaszcza w świetle obserwowanego pogorszenia sytuacji migracyjnej w 2024 roku. Warto skoncentrować się na tworzeniu atrakcyjnych warunków do osiedlania się oraz zatrzymywania mieszkańców, zarówno poprzez wsparcie lokalnego rynku pracy, jak i rozwój infrastruktury społecznej. Rekomenduje się także systematyczną analizę przyczyn odpływu ludności oraz monitorowanie trendów migracyjnych, co pozwoli na elastyczne dostosowywanie polityki rozwojowej do zmieniającej się sytuacji demograficznej.

Edukacja

Edukacja stanowi fundament rozwoju każdej wspólnoty lokalnej, a jej organizacja oraz realizacja zadań edukacyjnych zostały powierzone jednostkom samorządu terytorialnego na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 2016 roku – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2023 r., poz. 900 z późn. zm.). W ramach przyznanych kompetencji samorządy odpowiadają m.in. za zakładanie i prowadzenie publicznych przedszkoli, w tym integracyjnych i specjalnych, innych form wychowania przedszkolnego, a także szkół podstawowych. Działania

te mają na celu zapewnienie spójnego, powszechnie dostępnego i dostosowanego do lokalnych potrzeb systemu edukacji.

Wychowanie wczesnoszkolne

Celem wychowania przedszkolnego jest pomoc w kształtowaniu się rozwoju dziecka w pierwszych latach jego życia. Wsparcie to obejmuje działania związane z opieką, wychowaniem i nauczaniem dzieci. Skutkuje to osiągnięciem przez dzieci dojrzałości do realizowania obowiązku szkolnego.

Zgodnie z art. 31 ust 4 i 6 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. prawo oświatowe (Dz.U.2024.737 t.j.) dzieci w wieku 6 lat są zobowiązane odbyć roczne przygotowanie przedszkolne, a dzieci w wieku 3-5 lat mają prawo do korzystania z wychowania przedszkolnego.

Jak podaje Raport o stanie Gminy Kościerzyna za rok 2024 (dalej Raport) na terenie Gminy funkcjonuje 5 przedszkoli:

- Przedszkole w Niedamowie,
- Przedszkole w Nowym Klinczu,
- Publiczne Przedszkole w Łubianie,
- Publiczne Przedszkole w Skorzewie,
- Publiczne Przedszkole w Wąglikowicach,
- Publiczne Przedszkole w Wielkim Klinczu,
- Punkt Przedszkolny w Kłobuczynie,
- Niepubliczne Przedszkole Jolanta Reichel "Tweety".

W roku szkolnym 2023/2024 do placówek oświatowych uczęszczało:

- 324 dzieci przedszkolnych, w tym 84 dzieci z Przedszkola Niepublicznego,
- 235 dzieci w klasach wychowania przedszkolnego (kl."0").

W Gminie Kościerzyna nie ma żłobków, jednak w tym zakresie do końca roku 2024 zostało podpisane porozumienie z Miastem Kościerzyna, na mocy którego mieszkańcy Gminy mogli korzystać ze żłobków położonych na terenie Miasta tj.:

- Żłobek Happy Kids oraz jego Filia,
- Żłobek Niepubliczny "KIDS PLANET",
- Przedszkole & Żłobek w Parku.

Na mocy ustawy z dnia 15 maja 2025 roku o wspieraniu rodziców "Aktywny rodzic" (Dz. U. z 2024 r. poz. 858, z 2025 r. poz. 619, 1083, 1301.) wprowadzono nowe świadczenia mające na celu wsparcie rodziców zarówno w podejmowaniu aktywności zawodowej, jak i w wychowywaniu oraz rozwoju małych dzieci. Zgodnie z założeniami ustawy, rodzice mogą przeznaczyć otrzymane środki według własnego uznania, korzystając z oferty dowolnie wybranej placówki.

Edukacja podstawowa

Zgodnie z ustawą z dnia 14 grudnia 2016 roku Prawo oświatowe (Dz.U.2024.737 t.j.) obowiązek szkolny dziecka rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat i trwa do ukończenia 18 roku życia.

Zgodnie z *Raportem o stanie Gminy Kościerzyna* na terenie Gminy funkcjonuje dziewięć szkół podstawowych:

- Zespół Kształcenia w Wielkim Klinczu,
- Zespół Kształcenia w Łubianie,
- Zespół Szkół w Wąglikowicach,
- Szkoła Podstawowa w Wielkim Podlesiu,
- Zespół Szkół w Skorzewie,
- Szkoła Podstawowa w Kaliskach z Punktem Przedszkolnym w Kłobuczynie,
- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Nowym Klinczu,
- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Niedamowie,
- Szkoła Podstawowa w Kornem.

Wszystkie szkoły zrzeszają łącznie 1 239 uczniów.

Szkoły pełnią istotną rolę jako lokalne ośrodki życia kulturalnego i społecznego w swoich i obwodach. Aktywnie uczestniczą w organizacji oraz współorganizacji wydarzeń integrujących społeczność, takich jak Dni Seniora, Dożynki, Białe Niedziele, Dzień Dziecka czy Dzień Rodziny. Przy placówkach funkcjonują ogólnodostępne tereny rekreacyjne, w tym place zabaw i boiska sportowe, które pozostają w ich zarządzie. Budynki szkolne udostępniają także przestrzeń dla działalności organizacji pozarządowych, takich jak Koło Emerytów, Związek Harcerstwa Polskiego czy biblioteki publiczne, wspierając tym samym rozwój inicjatyw społecznych i kulturalnych w środowisku lokalnym.

Gmina Kościerzyna konsekwentnie podejmuje działania mające na celu podnoszenie jakości edukacji oraz warunków nauczania w placówkach oświatowych. W trosce o rozwój dzieci i młodzieży, Gmina aktywnie pozyskuje środki zewnętrzne – w tym fundusze unijne – które przeznaczone są na rozwój infrastruktury, wsparcie kadry pedagogicznej oraz wzbogacenie oferty edukacyjnej. Wśród aktualnie realizowanych projektów znajdują się m.in.:

- „Na żaglach wiedzy do kompetencji kluczowych”,
- „Dobre przedszkola w Gminie Kościerzyna II”,
- Rozbudowa Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Nowym Klinczu.

Współczynnik skolaryzacji brutto

Współczynnik skolaryzacji brutto jest to wyrażony procentowo stosunek liczby wszystkich osób uczących się na danym poziomie do całej populacji osób będących w wieku nominalnie przypisanym temu poziomowi kształcenia. Oblicza się go, w celu oceny aktywności edukacyjnej społeczeństwa. Ze względu na obowiązkowy charakter nauki na poziomie edukacji podstawowej jego wartość powinna być zbliżona do 100%.

Tabela przedstawia wartość współczynnika skolaryzacji brutto w Gminie Kościerzyna w porównaniu do wyników na poziomie miasta Kościerzyna, powiatu kościerskiego, województwa pomorskiego oraz całego kraju w latach 2019-2024.

Tabela 7 Współczynnik skolaryzacji brutto Gminy Kościerzyna w porównaniu z miastem, powiatem, województwem oraz krajem w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Kościerzyna	74,06	74,83	73,75	71,49	67,70	75,82
miasto Kościerzyna	115,57	115,01	118,09	119,57	115,7	126,16
powiat kościerski	95,65	96,04	95,22	94,14	90,60	97,96
województwo pomorskie	94,49	95,24	95,93	97,37	94,80	101,24
Polska	95,13	95,95	95,71	95,96	93,20	100,08

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dostęp: 24.09.2025)

W latach 2019–2024 współczynnik skolaryzacji brutto w Gminie Kościerzyna wykazywał stopniowy spadek, co może świadczyć o zmniejszającym się udziale dzieci i młodzieży uczęszczających do szkół w stosunku do całej populacji w wieku objętym obowiązkiem nauki.

W 2019 roku wartość tego wskaźnika przekraczała 74%, jednak w kolejnych latach systematycznie malała, osiągając najniższy poziom – poniżej 68% – w 2023 roku. Spadek ten może wynikać z różnych czynników, m.in. demograficznych (malejąca liczba dzieci w wieku szkolnym) lub migracyjnych (odpływ młodszej populacji do innych gmin lub miast).

W 2024 roku odnotowano jednak wyraźne odbicie – współczynnik skolaryzacji w Gminie wzrósł do poziomu 75,82%, co oznacza powrót do wartości zbliżonych do lat 2019–2020. Taka zmiana może świadczyć o zwiększonym naborze do lokalnych szkół, powrocie części rodzin z dziećmi lub skuteczniejszych działaniach Gminy w zakresie poprawy dostępności i atrakcyjności oferty edukacyjnej.

Dla porównania, Miasto Kościerzyna charakteryzuje się wyjątkowo wysokim współczynnikiem skolaryzacji brutto, który przez cały analizowany okres znacznie przekraczał 100%. W 2024 roku wyniósł on 126,16%, co potwierdza, że do miejskich placówek uczęszczają również uczniowie spoza granic administracyjnych miasta – m.in. z sąsiednich gmin, w tym z Gminy Kościerzyna lub powiatu.

W powiecie kościerskim wskaźnik skolaryzacji utrzymywał się na poziomie ok. 95%, z niewielkim spadkiem w 2023 roku i wyraźnym wzrostem w 2024 roku. Podobny trend widoczny był na poziomie województwa pomorskiego oraz całej Polski – po chwilowym obniżeniu wskaźnika w 2023 roku, w 2024 roku nastąpił jego wzrost.

Podsumowując, dane za 2024 rok wskazują na poprawę sytuacji w zakresie wykorzystania oferty edukacyjnej na terenie Gminy Kościerzyna. Choć wciąż widoczna jest przewaga miasta i wyższych jednostek terytorialnych, pozytywna zmiana w najnowszym roku może być sygnałem skutecznych działań lokalnych władz w obszarze edukacji oraz szansą na dalsze wzmacnianie lokalnego potencjału oświatowego.

Egzamin ósmoklasisty

Egzamin ósmoklasisty jest egzaminem obowiązkowym, co oznacza, że każdy uczeń musi do niego przystąpić, aby ukończyć szkołę podstawową. Nie jest określony minimalny wynik, jaki uczeń powinien uzyskać, dlatego zdawalność egzaminu ósmoklasisty jest stuprocentowa. Test obejmuje wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej kształcenia dla trzech przedmiotów: języka polskiego, języka obcego nowożytnego oraz matematyki.

Przeprowadzany jest przez Centralną Komisję Organizacyjną oraz Okręgową Komisję Egzaminacyjną. Gmina Kościerzyna podlega pod Okręgową Komisję Egzaminacyjną w Gdańsku.

Tabela zawiera dane dotyczące wyników egzaminów ósmoklasisty, które uzyskali uczniowie szkół podstawowych zlokalizowanych na terenie Gminy Kościerzyna w porównaniu z miastem Kościerzyna, powiatem kościerskim, województwem pomorskim oraz krajem w latach 2021-2025.

Tabela 8 Wyniki egzaminów ósmoklasisty w Gminie Kościerzyna w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2021-2025

	2021	2022	2023	2024	2025
język polski					
Gmina Kościerzyna	59	63	62	57	61
miasto Kościerzyna	60	72	66	62	65
powiat kościerski	58	64	62	58	62
województwo pomorskie	58	59	67	59	62
Polska	60	60	66	61	64
matematyka					
Gmina Kościerzyna	43	49	42	45	41
miasto Kościerzyna	47	62	58	53	47
powiat kościerski	44	54	50	49	45
województwo pomorskie	46	56	52	51	49
Polska	47	57	53	52	50
język angielski					
Gmina Kościerzyna	56	54	53	55	63
miasto Kościerzyna	64	69	67	66	68
powiat kościerski	57	59	58	59	63

	2021	2022	2023	2024	2025
województwo pomorskie	65	67	66	66	69
Polska	66	67	66	66	70

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CKE oraz <https://mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow/> (dostęp: 24.09.2025)

W latach 2021–2025 wyniki egzaminów ósmoklasisty w Gminie Kościerzyna ukazywały zróżnicowany poziom osiągnięć uczniów w poszczególnych przedmiotach.

W zakresie języka polskiego zauważalna była poprawa wyników w pierwszej części analizowanego okresu, a po krótkotrwałym spadku, najnowsze dane z 2025 roku potwierdzają ponowny wzrost osiągnięć uczniów. To sugeruje skuteczność podejmowanych działań dydaktycznych oraz wsparcia dla uczniów w rozwijaniu umiejętności językowych.

Na szczególną uwagę zasługuje sytuacja w zakresie języka angielskiego, gdzie wyniki egzaminacyjne uczniów z roku na rok stopniowo się poprawiały. Wzrost ten świadczy o wzmacnianiu kompetencji komunikacyjnych uczniów oraz rosnącym znaczeniu nauczania języków obcych w szkołach Gminnych.

Matematyka pozostaje wyzwaniem, jednak po okresie spadku wyników, w ostatnich latach udaje się utrzymać stabilny poziom, co może stanowić dobry punkt wyjścia do dalszych działań wspierających. Systematyczna praca nauczycieli i podejmowane inicjatywy w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych pomagają w minimalizowaniu trudności w tym obszarze.

Wyniki egzaminów w Gminie Kościerzyna pozostają porównywalne z osiągnięciami na poziomie powiatu, a w niektórych latach zbliżają się również do poziomu wojewódzkiego. Różnice pomiędzy poszczególnymi szkołami wskazują na istotną rolę lokalnych uwarunkowań – w tym zaangażowania nauczycieli, współpracy z rodzicami i dostępu do dodatkowych form wsparcia ucznia.

Podsumowując, wyniki egzaminu ósmoklasisty w Gminie Kościerzyna ukazują złożony obraz poziomu osiągnięć edukacyjnych uczniów. Z jednej strony widoczne są pozytywne tendencje w wybranych przedmiotach, a szkoły Gminne wykazują konsekwencję w dążeniu do poprawy jakości nauczania. Z drugiej jednak strony, szczególnie widoczne są braki w zakresie matematyki i języka angielskiego, co może świadczyć o potrzebie zwiększenia nakładów na wsparcie dydaktyczne i rozwój kompetencji kluczowych w szkołach Gminnych. Wzmacnianie

jakości edukacji w tych obszarach może przyczynić się do wyrównania szans edukacyjnych uczniów z terenów wiejskich względem ich rówieśników z miast.

Warto podkreślić, że choć ogólne wyniki egzaminów w Gminie Kościerzyna są zróżnicowane, istotne znaczenie mają rezultaty poszczególnych szkół, które w dużym stopniu wpływają na kształt średnich Gminnych. Analiza indywidualnych osiągnięć placówek pozwala lepiej zidentyfikować lokalne potrzeby edukacyjne i precyzyjniej kierować wsparcie tam, gdzie może ono przynieść największą korzyść. Zaangażowanie środowiska edukacyjnego stanowi solidną podstawę do dalszego wzmacniania jakości kształcenia i tworzenia równych szans rozwojowych dla wszystkich uczniów.

Następna tabela przedstawia wyniki egzaminów ósmoklasisty w Gminie Kościerzyna w roku szkolnym 2024/2025 w podziale na szkoły.

Tabela 9 Wyniki egzaminu ósmoklasisty w Gminie Kościerzyna w roku szkolnym 2024/2025 według szkół

	język polski	matematyka	język angielski
Wielki Klincz	66	43	65
Nowy Klincz	56	48	65
Łubiana	59	38	62
Skorzewo	55	37	68
Niedamowo	70	48	51
Korne	63	51	88
Kaliska	56	38	56
Wielki Podleś	72	50	64
Wąglikowice	67	41	64

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych gminnych oraz <https://mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow/>

W roku szkolnym 2024/2025 wyniki egzaminu ósmoklasisty w szkołach Gminy Kościerzyna pokazały zróżnicowany poziom osiągnięć uczniów w zależności od placówki. Najwyższe rezultaty z języka polskiego uzyskali uczniowie ze szkoły w Wielkim Podlesiu (72%) oraz

w Niedamowie (70%) i Wąglikowicach (67%), co wskazuje na silne przygotowanie humanistyczne w tych placówkach. Z kolei niższe wyniki w tym zakresie odnotowano w Skorzewie i Nowym Klinczu, co może sugerować potrzebę wzmocnienia kompetencji językowych uczniów.

W przypadku matematyki najlepsze wyniki osiągnęli uczniowie ze szkoły w Kornem (51%) oraz w Wielkim Podlesiu (50%) i Niedamowie (48%). Pomimo że są to wyniki wyższe na tle pozostałych szkół w Gminie, ogólny poziom osiągnięć z matematyki pozostaje stosunkowo niski i potwierdza potrzebę dalszego wsparcia uczniów w zakresie rozwijania kompetencji logiczno-matematycznych.

Wyniki z języka angielskiego wykazały wyraźne różnice pomiędzy szkołami. Zdecydowanie najlepszy rezultat odnotowano w Kornem, gdzie uczniowie osiągnęli 88%, co może świadczyć o wysokiej jakości nauczania języków obcych w tej placówce. Wysoko uplasowały się również Skorzewo (68%), Nowy Klincz i Wielki Klincz (po 65%). Najniższy wynik w tym zakresie uzyskała szkoła w Niedamowie (51%).

Analiza wyników w podziale na szkoły pozwala zauważyć, że poszczególne placówki wykazują różne mocne strony. Niektóre osiągają bardzo dobre rezultaty w jednym przedmiocie, przy niższych wynikach w pozostałych, co może świadczyć o zróżnicowanym potencjale kadry nauczycielskiej i organizacji procesu dydaktycznego. Dane te stanowią cenną wskazówkę do podejmowania dalszych działań wspierających indywidualne potrzeby edukacyjne uczniów w konkretnych środowiskach szkolnych.

Warto podkreślić, iż w większości szkół wyniki egzaminu są wyższe lub zbliżone do średnich osiągnięć na poziomie powiatu, województwa, a nawet kraju. Szczególnie wyróżniają się szkoły w Kornem, Wielkim Podlesiu oraz Niedamowie, które osiągnęły najlepsze rezultaty.

Pomoc społeczna

Pomoc społeczna stanowi istotny filar lokalnej polityki społecznej, skoncentrowanej na wspieraniu osób i rodzin doświadczających trudnych sytuacji życiowych. Jej nadrzędnym celem jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, promowanie integracji społecznej oraz zagwarantowanie minimalnych warunków egzystencji osobom zmagającym się z ubóstwem, bezrobociem, niepełnosprawnością, przewlekłą chorobą, przemocą domową czy innymi problemami natury społecznej. Zasady te zostały określone w ustawie z dnia

12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2025 r. poz. 1214.), która nakłada na gminy obowiązek realizacji szerokiego katalogu zadań w tym zakresie.

Zgodnie z przepisami ustawy, gmina ponosi szczególną odpowiedzialność za prowadzenie lokalnej polityki społecznej i nie może odmówić wsparcia osobie znajdującej się w potrzebie. W ramach tych zadań gmina powinna m.in. organizować lokalny system profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną, udzielać schronienia osobom bezdomnym, zapewniać posiłki osobom ubogim i dzieciom, przyznawać i wypłacać różnego rodzaju zasiłki (m.in. celowe, okresowe czy stałe), a także kierować osoby wymagające całodobowej opieki do domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia. Istotnym elementem współpracy w realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej jest również koordynacja działań z powiatowym urzędem pracy, szczególnie w obszarze przeciwdziałania bezrobociu i aktywizacji zawodowej osób wykluczonych z rynku pracy.

Na terenie Gminy funkcjonuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (dalej GOPS) w Kościerzynie. Ośrodek udziela wsparcia w przypadkach takich jak ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, przemoc w rodzinie, długotrwała choroba, bezdomność oraz inne trudności życiowe wpływające na sytuację rodzin i osób samotnych.

Tabela przedstawia świadczenia w Gminie Kościerzyna przyznane z zakresu zadań własnych Gminy Kościerzyna w roku 2024.

Tabela 10 Świadczenia przyznane z zakresu zadań własnych Gminy Kościerzyna w roku 2024

Formy pomocy	Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
zasiłki stałe ogółem w tym:	31	31	38
dla osoby samotnie gospodarującej	27	27	27
dla osoby pozostającej w rodzinie	5	4	11
zasiłki okresowe ogółem, w tym z powodu:	20	20	35
bezrobocia	14	14	28

Formy pomocy	Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
długotrwałej choroby	4	4	5
niepełnosprawności	3	3	3
innego niż wymienione	3	3	3
schronienie	13	13	13
posiłek (dożywianie dzieci w szkołach)	41	17	83
usługi opiekuńcze	12	11	18
zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	0	0	0
sprawienie pogrzebu	0	1	1
zasiłki celowe, w tym:	47	47	112
specjalne	16	16	47
zasiłki celowe z programu „posiłek w szkole i w domu”	27	27	68
odpłatność Gminy za DPS	23	23	23

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie Gminy Kościerzyna za rok 2024

W 2024 roku najczęściej przyznawanymi formami pomocy w Gminie Kościerzyna były zasiłki celowe oraz pomoc w formie posiłków, w tym dożywianie dzieci w szkołach. Znaczną część świadczeń stanowiły również zasiłki stałe i okresowe, przyznawane głównie z powodu bezrobocia, długotrwałej choroby i niepełnosprawności. Pomoc udzielano także w formie usług opiekuńczych oraz zapewnienia schronienia osobom potrzebującym.

Dane wskazują na szeroki zakres udzielanej pomocy, dostosowanej do zróżnicowanych potrzeb mieszkańców Gminy.

Zgodnie z danymi gminnymi w ostatnich latach w Gminie Kościerzyna nastąpił wzrost liczby osób z niepełnosprawnością oraz osób samotnie gospodarujących.

Następna tabela przedstawia najczęstsze powody trudnej sytuacji rodzin korzystających ze wsparcia GOPS Kościerzyna w roku 2024.

Tabela 11 Najczęstsze powody przyznania pomocy społecznej w Gminie Kościerzyna w 2024 roku

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin ogółem	Liczba osób w rodzinach
ubóstwo	48	87
bezdomność	17	17
potrzeba ochrony macierzyństwa	8	50
w tym: potrzeba ochrony wielodzietności	6	37
bezrobocie	29	76
niepełnosprawność	79	187
długotrwała lub ciężka choroba	57	134
bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	23	109
w tym: rodziny niepełne	11	38
rodziny wielodzietne	15	86
przemoc domowa	3	8
alkoholizm	17	22
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	3	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie Gminy Kościerzyna za rok 2024

Najczęściej pomoc była przyznawana z powodu niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby oraz ubóstwa. Znaczący odsetek rodzin korzystał ze świadczeń również w związku

z bezrobociem i bezradnością w prowadzeniu gospodarstwa domowego lub opiece nad dziećmi, zwłaszcza w rodzinach wielodzietnych i niepełnych.

Wśród innych przyczyn znalazły się także potrzeba ochrony macierzyństwa (w tym wielodzietności), bezdomność, a także problemy społeczne, takie jak alkoholizm, przemoc domowa czy trudności w przystosowaniu się po opuszczeniu zakładu karnego. Choć te ostatnie dotyczyły mniejszej liczby osób, wskazują na potrzebę prowadzenia działań wspierających również w zakresie reintegracji społecznej i przeciwdziałania przemocy.

Dane ukazują złożoność sytuacji życiowych mieszkańców oraz wielowymiarowy charakter problemów społecznych, z jakimi mierzy się Gmina w zakresie udzielania pomocy.

W ramach szerokiego zakresu działań podejmowanych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kościerzynie, w 2024 roku realizowane były również następujące formy wsparcia i zadania z obszaru pomocy społecznej:

Usługi opiekuńcze

Usługi opiekuńcze mogą być przyznane osobom, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy innych, a rodzina – także małżonek, wstępni lub zstępni, nawet jeśli nie zamieszkują wspólnie – nie jest w stanie takiej pomocy zapewnić.

Usługi te przysługiwały nieodpłatnie osobom, których dochód nie przekraczał ustawowych kryteriów dochodowych. Dodatkowo, dla osób w wieku 90+ usługi opiekuńcze świadczone są bezpłatnie, niezależnie od dochodu.

W 2024 roku usługi opiekuńcze były świadczone w 12 środowiskach, w łącznym wymiarze 1.620 godzin. Osoby wykonujące te usługi zatrudnione były przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kościerzynie.

Schronienie

Pomoc w formie udzielenia schronienia realizowana jest poprzez zapewnienie tymczasowego miejsca pobytu w noclegowniach, schroniskach dla osób bezdomnych lub schroniskach z usługami opiekuńczymi. W 2024 roku Gmina Kościerzyna miała podpisane umowy z dwoma wykonawcami wyłonionymi w drodze przetargu:

- Chrześcijańskim Stowarzyszeniem Dobroczynnym w Gdyni, prowadzącym schronisko we Wielu,

- Stowarzyszeniem Edukatorów i Terapeutów „Zaczarowani” w Gdańsku, prowadzącym schronisko z usługami opiekuńczymi w Koleczkowie.

Z tej formy pomocy w 2024 roku skorzystało łącznie 13 osób, z czego:

- 5 osób przebywało w schronisku z usługami opiekuńczymi,
- 10 osób w schronisku bez takich usług (w tym 2 osoby przeszły w ciągu roku z placówki z usługami opiekuńczymi do placówki bez usług – ze względu na poprawę stanu zdrowia).

Asystent rodziny i piecza zastępcza

W 2024 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kościerzynie zatrudniał jedną osobę na stanowisku **asystenta rodziny**. Asystentura objęła łącznie 10 rodzin z terenu Gminy. Sąd zobowiązał 6 z tych rodzin do współpracy z asystentem.

Zakończono pracę z 6 rodzinami: w jednej rodzinie zakończono asystenturę z powodu osiągnięcia założonych celów, w dwóch przypadkach z powodu braku efektów współpracy, w jednej z uwagi na zmianę miejsca zamieszkania poza teren Gminy Kościerzyna oraz dwie rodziny dobrowolnie zrezygnowały ze współpracy (o czym powiadomiono sąd).

W 2024 roku w pieczy zastępczej przebywało 33 dzieci z Gminy Kościerzyna. W rodzinach zastępczych umieszczonych było 23 dzieci, w tym:

- 7 dzieci w rodzinach spokrewnionych,
- 5 dzieci w rodzinach niezawodowych,
- 4 dzieci w rodzinach zawodowych,
- 7 dzieci w rodzinnym domu dziecka.

Dwoje dzieci opuściło pieczę zastępczą po osiągnięciu pełnoletności.

W placówkach opiekuńczo-wychowawczych przebywało 10 dzieci, w tym:

- 1 dziecko w „Domu pod Gwiazdami” w Kościerzynie,
- 6 dzieci w „Księżycowym Domu” w Kościerzynie,
- 3 dzieci w Placówce Opiekuńczo-Wychowawczej „Jedlina 1” w Jedlinie-Zdroju, powiat wałbrzyski.

Program operacyjny „Pomoc żywnościowa” – Podprogram 2024

W ramach wsparcia osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, Gmina Kościerzyna uczestniczy w realizacji Programu Operacyjnego „Pomoc Żywnościowa”, wdrażanego jako część Programu Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021–2027, współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+). Działania w ramach programu mają na celu poprawę sytuacji osób najbardziej potrzebujących poprzez dystrybucję nieodpłatnej żywności oraz podejmowanie inicjatyw wspierających ich włączenie społeczne.

Celem programu jest przeciwdziałanie deprivacji materialnej poprzez udzielanie pomocy żywnościowej osobom najbardziej potrzebującym oraz realizacja działań towarzyszących, ukierunkowanych na ich aktywizację i integrację społeczną.

W ramach Podprogramu 2024 realizowane były następujące zadania:

- organizacja i koordynacja sieci dystrybucji pomocy żywnościowej we współpracy z organizacjami partnerskimi o zasięgu regionalnym i lokalnym,
- racjonalne zagospodarowanie artykułów spożywczych pochodzących z OPR (Organizacji Partnerskiej Rządowej) oraz z innych źródeł,
- bezpłatne przekazywanie żywności osobom najbardziej potrzebującym, w tym rodzinom wielodzietnym, osobom ubogim, bezdomnym, migrantom i innym grupom zgodnie z przepisami ustawy o pomocy społecznej,
- realizacja tzw. działań towarzyszących, mających na celu wzmacnianie samodzielności beneficjentów oraz ich aktywizację społeczną,
- przeciwdziałanie marnowaniu żywności poprzez udostępnianie osobom zakwalifikowanym do programu dodatkowych produktów pochodzących z darowizn.

Program odgrywa ważną rolę w lokalnym systemie pomocy społecznej, zapewniając podstawowe wsparcie materialne i wspierając osoby zagrożone wykluczeniem w procesie integracji z lokalną społecznością.

W 2024 roku żywność trafiła do 430 mieszkańców Gminy.

Program „Posiłek w szkole i w domu”

Jednym z ważnych elementów wsparcia realizowanego przez Gminę Kościerzyna jest Program „Posiłek w szkole i w domu”. Jego celem jest zapewnienie pomocy osobom znajdującym się

w trudnej sytuacji życiowej – w szczególności dzieciom, osobom starszym, niepełnosprawnym oraz osobom o niskich dochodach.

Program przewiduje udzielanie pomocy w jednej z trzech form:

- posiłku,
- świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności,
- świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych.

Pomoc w ramach programu przyznawana jest osobom spełniającym odpowiednie kryterium dochodowe.

Program odgrywa istotną rolę w przeciwdziałaniu niedożywieniu i marginalizacji społecznej, zwłaszcza wśród dzieci, a także wspiera osoby dorosłe w zaspokajaniu podstawowych potrzeb żywieniowych, przyczyniając się do poprawy jakości ich życia.

Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością

Program „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” ma na celu zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami dostępu do wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, poprzez wprowadzenie usługi asystenta jako formy ogólnodostępnej pomocy. Działania w ramach programu mają na celu poprawę jakości życia, zwiększenie samodzielności oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnością.

Wsparcie adresowane jest do dwóch głównych grup:

- dzieci do 16. roku życia posiadających orzeczenie o niepełnosprawności ze wskazaniem konieczności stałej lub długotrwałej opieki oraz współudziału opiekuna w procesie leczenia, rehabilitacji i edukacji,
- osób dorosłych z orzeczoną znaczną lub umiarkowaną stopniem niepełnosprawności (lub orzeczeniem traktowanym na równi).

Usługa asystenta ma na celu ułatwienie osobom z niepełnosprawnościami aktywnego udziału w życiu społecznym i codziennym, umożliwiając im m.in. przemieszczanie się, załatwianie spraw urzędowych, korzystanie z usług publicznych czy uczestnictwo w wydarzeniach lokalnych. Program stanowi ważne wsparcie w budowaniu niezależności i integracji społecznej osób wymagających szczególnej opieki.

W 2024 roku ze wsparcia Asystenta skorzystało 48 osób z niepełnosprawnością, realizując 13 740 godzin asystentury.

Opieka wytchnieniowa

Program „Opieka wytchnieniowa” skierowany jest do członków rodzin oraz opiekunów, którzy na co dzień sprawują bezpośrednią opiekę nad dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności lub osobami dorosłymi ze znacznym stopniem niepełnosprawności. Celem programu jest czasowe odciążenie opiekunów poprzez zapewnienie im możliwości odpoczynku, regeneracji sił lub załatwienia własnych spraw, przy jednoczesnym zapewnieniu podopiecznym odpowiedniej opieki.

Opieka wytchnieniowa w ramach programu jest całkowicie bezpłatna dla jego uczestników i może być realizowana w dwóch podstawowych formach:

- w ramach pobytu dziennego – w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej,
- w ramach pobytu całodobowego – w specjalistycznych ośrodkach lub placówkach wpisanych do rejestru wojewody, które zapewniają całodobową opiekę osobom z niepełnosprawnościami.

Program był adresowany do 35 członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności lub osobami posiadającymi orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności. W ramach programu zrealizowano: 4 470 godzin dla usług opieki wytchnieniowej świadczonej w ramach pobytu dziennego dla 32 osób, w tym 13 - ro dzieci; 10 dni dla każdej z 3 osób dla usług opieki wytchnieniowej w formie pobytu całodobowego

Program odgrywa ważną rolę w systemie wsparcia rodzin, pomagając zrównoważyć codzienne obowiązki opiekuńcze i poprawić jakość życia zarówno opiekunów, jak i ich podopiecznych.

Gminna Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Kościerzyna

W Gminie Kościerzyna działania z zakresu profilaktyki i przeciwdziałania uzależnieniom realizowane są w oparciu o Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2024–2027, a także zgodnie z zapisami ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2023 r. poz. 2151) oraz ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2023 r. poz. 1939). Głównym celem tych działań jest podnoszenie świadomości społecznej w zakresie skutków spożywania alkoholu i innych

substancji uzależniających, promowanie postaw prozdrowotnych oraz wspieranie profilaktyki uzależnień, także behawioralnych.

Ważnym elementem systemu przeciwdziałania uzależnieniom jest działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, działającej przy Urzędzie Gminy Kościerzyna. Komisja prowadzi działania informacyjne, profilaktyczne oraz interwencyjne wobec osób, które poprzez nadużywanie alkoholu zakłócają życie rodzinne, zaniedbują obowiązki rodzicielskie, zakłócają porządek publiczny lub uchylają się od obowiązku utrzymania rodziny. Jednym z zadań Komisji jest wdrażanie procedury zobowiązania do leczenia odwykowego. Może ona zostać uruchomiona na podstawie pisemnego wniosku mieszkańca, zawierającego opis niepokojącej sytuacji związanej z nadużywaniem alkoholu. W pierwszej kolejności osoba wskazana we wniosku zapraszana jest na rozmowę motywującą do dobrowolnego podjęcia terapii. Jeśli nie zdecyduje się na leczenie, Komisja może skierować sprawę do Sądu Rodzinnego, który – na podstawie opinii biegłych – może wydać postanowienie o obowiązku podjęcia leczenia odwykowego, wskazując jego formę (ambulatoryjną lub stacjonarną). Decyzja taka obowiązuje przez okres dwóch lat i może być nadzorowana przez kuratora sądowego.

Choć zobowiązanie do leczenia nie ma charakteru przymusu (osoba nie może być zatrzymana wbrew swojej woli), pełni istotną funkcję społeczną – ma na celu instytucjonalne motywowanie osoby uzależnionej do refleksji i podjęcia terapii. Celem leczenia jest nie tylko poprawa zdrowia pacjenta, ale także osiągnięcie trwałej abstynencji, zwiększenie świadomości choroby i umiejętność radzenia sobie z mechanizmami uzależnienia, co stanowi podstawę do długofalowej zmiany stylu życia.

Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej w Kościerzynie

Przemoc domowa to poważne naruszenie praw człowieka, które może przybierać różne formy – fizyczną, psychiczną, ekonomiczną czy emocjonalną. Może mieć charakter jednorazowy lub powtarzający się i polega na celowym działaniu lub zaniechaniu, wykorzystującym przewagę nad osobą doznającą przemocy. Działania te mogą prowadzić do zagrożenia życia, zdrowia lub mienia, naruszać godność osobistą, ograniczać wolność, dostęp do środków finansowych czy pracy, a także powodować cierpienie psychiczne i poczucie poniżenia – również za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej.

W odpowiedzi na te zagrożenia, w Gminie Kościerzyna funkcjonuje Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy domowej, powołany w celu kompleksowego reagowania na przypadki przemocy oraz udzielania wsparcia osobom i rodzinom dotkniętym tym zjawiskiem.

Zespół tworzą przedstawiciele różnych instytucji – m.in. pomocy społecznej, oświaty, służby zdrowia, policji, sądownictwa, organizacji pozarządowych – którzy wspólnie opracowują i wdrażają indywidualne plany pomocy. Głównym celem Zespołu jest skuteczna współpraca służb i instytucji w zapobieganiu i zwalczaniu przemocy domowej, poprzez podejmowanie działań interwencyjnych, profilaktycznych, edukacyjnych i wspierających.

Działalność Zespołu ma kluczowe znaczenie dla ochrony ofiar przemocy, wczesnej identyfikacji zagrożeń oraz budowania lokalnego systemu reagowania na przemoc w rodzinie. Wspólne, skoordynowane działania pozwalają na skuteczniejsze wsparcie potrzebujących i podejmowanie odpowiednich kroków prawnych i społecznych.

Opieka zdrowotna

Na terenie Gminy Kościerzyna działają następujące placówki zdrowotne:

- Przychodnia Lekarska w Łubianie. 83-407 ŁUBIANA ul. Zakładowa 1,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Kościerzynie Przychodnia SP. z o. o w Kościerzynie Punkt Lekarski w Wąglikowicach. Wąglikowice 83-406,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "KLINCZ" 83-423 Wielki Klincz, ul. Derdowskiego 3.

Dodatkowo w Gminie funkcjonują dwie apteki:

- Apteka pod akacjami", 83-407 Łubiana, ul. Zakładowa 1,
- Apteka „Słoneczna”, 83-423 Wielki Klincz, ul. Szkolna 1.

Tabela przedstawia liczbę porad lekarskich udzielonych w ramach podstawowej opieki zdrowotnej w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024.

Tabela 12 Porady lekarskie udzielone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
porady lekarskie	21 459	19 480	14 331	16 457	23 992	14 923

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dostęp: 10.07.2025)

W latach 2019–2024 liczba porad lekarskich udzielanych w ramach podstawowej opieki zdrowotnej w Gminie Kościerzyna ulegała znacznym wahaniom. Największy spadek liczby udzielonych porad odnotowano w latach 2020-2022 - w okresie pandemii COVID-19, co mogło wynikać zarówno z ograniczonego dostępu do świadczeń zdrowotnych, jak i obaw mieszkańców przed wizytą w placówkach medycznych. W kolejnych latach nastąpił stopniowy wzrost liczby porad, jednak nie udało się utrzymać tego trendu – w 2024 roku ponownie odnotowano wyraźny spadek. Dane te mogą wskazywać na potrzebę dalszej analizy dostępności usług medycznych oraz czynników wpływających na korzystanie z podstawowej opieki zdrowotnej przez mieszkańców Gminy.

Bezpieczeństwo publiczne

Za bezpieczeństwo publiczne, ochronę ludności i jej mienia w Gminie Kościerzyna odpowiadają Straż Gminna, a także jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych (dalej OSP).

Na terenie Gminy funkcjonuje jedenaście jednostek OSP. Trzy z nich należą do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego: OSP Łubiana, OSP Wielki Klincz i OSP Skorzewo. Pozostałe osiem jednostek zaliczanych jest do typu „S”. Są to jednostki: OSP Kłobuczyno, OSP Kaliska Kościerskie, OSP Korne, OSP Gostomie, OSP Dobrogoszcz, OSP Wąglikowice, OSP Wdzydze oraz OSP Osada Burego Misia.

W tabeli przedstawiono dane dotyczące działalności jednostek ochrony przeciwpożarowej w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024. Co istotne poniższe zdarzenia wyznaczono w oparciu o dokument pn. „Zasady ewidencjonowania zdarzeń w Systemie Wspomagania Decyzji”, zgodnie z którym:

- wielkość pożaru jest określana na podstawie powierzchni lub objętości, która została spalona lub zniszczona,

- miejscowe zagrożenie to inne niż pożar zdarzenie wynikające z rozwoju cywilizacyjnego, działań człowieka lub naturalnych sił przyrody, stwarzające zagrożenie dla życia zdrowia, mienia lub środowiska,
- miejscowe zagrożenie małe to zdarzenia o ograniczonym zakresie działań jednostek prowadzone bez użycia sprzętu specjalnego,
- miejscowe zagrożenia lokalne to nagłe uszkodzenia urządzeń, maszyn, pojazdów, które powodują zagrożenie dla życia, zdrowia, mienia lub skażenie środowiska, w których wystąpiła nie więcej niż jedna ofiara śmiertelna, lub nie więcej niż trzy lub brały udział nie więcej niż cztery zastępy,
- miejscowe zagrożenia średnie to nagłe uszkodzenia urządzeń, maszyn, pojazdów, które powodują zagrożenie dla życia, zdrowia, mienia lub skażenie środowiska, w których: wystąpiło od dwóch do trzech ofiar śmiertelnych; lub wystąpiło od czterech do dziesięciu osób, które zostały zabrane przez zespół ratownictwa medycznego; lub brało udział od pięciu do dwunastu zastępów; lub brała udział jedna grupa specjalistyczna.

Tabela 13 Działalność jednostek ochrony przeciwpożarowej w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
miejscowe zagrożenia ogółem	181	149	145	356	193	169
silne wiatry	43	53	46	243	65	46
opady śniegu	0	0	5	0	17	1
opady deszczu	9	4	6	11	1	26
w komunikacji	65	47	48	48	53	46
medyczne	52	42	37	34	44	36
zdarzenia ogółem	254	243	247	457	279	256
pożary razem	43	46	57	57	52	52
pożary - małe	42	44	54	55	51	51
pożary - średnie	1	2	3	2	1	1

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
miejscowe zagrożenia razem	192	182	174	377	217	186
miejscowe zagrożenia - małe	22	16	15	39	23	18
miejscowe zagrożenia - lokalne	162	165	159	335	189	163
miejscowe zagrożenia - średnie	8	1	0	3	5	5
alarmy fałszywe razem	19	15	16	23	10	18
alarmy fałszywe - złośliwe	0	1	0	1	0	0
alarmy fałszywe - w dobrej wierze	8	7	10	12	5	13
alarmy fałszywe - z instalacji wykrywania	11	7	6	10	5	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dostęp: 25.09.2025)

W latach 2019–2024 działalność jednostek ochrony przeciwpożarowej w Gminie Kościerzyna charakteryzowała się dużą zmiennością liczby interwencji, szczególnie w zakresie miejscowych zagrożeń. Najwięcej zdarzeń odnotowano w roku 2022, co było związane głównie z intensywnymi zjawiskami atmosferycznymi, takimi jak silne wiatry, które znacznie zwiększyły liczbę interwencji w tym okresie. Wśród miejscowych zagrożeń dominowały zdarzenia lokalne, związane m.in. z wypadkami komunikacyjnymi oraz interwencjami medycznymi.

Liczba pożarów utrzymywała się na względnie stabilnym poziomie, z przewagą pożarów małych. Pożary średnie występowały sporadycznie. Niewielką część interwencji stanowiły alarmy fałszywe, z których większość była wynikiem przypadkowego uruchomienia instalacji wykrywania lub zgłoszeń w dobrej wierze.

Dane te pokazują, że jednostki OSP w Gminie pełnią ważną rolę nie tylko w reagowaniu na pożary, ale także w szeroko pojętym systemie ratowniczym, odpowiadając na różnorodne sytuacje zagrożenia życia, zdrowia i mienia mieszkańców.

Sport, kultura i turystyka

W Gminie Kościerzyna działa **Zakład Sportu, Kultury i Turystyki**, który odpowiada za szeroko pojęty rozwój tych trzech kluczowych obszarów życia społecznego – sportu, kultury oraz

turystyki. Jednostka ta pełni także ważną funkcję promocyjną, dbając o pozytywny wizerunek Gminy na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym.

Zakład realizuje swoje zadania poprzez kompleksowe działania ukierunkowane na rozwój i popularyzację oferty turystycznej, w tym poprzez promocję Gminy, rozwijanie współpracy międzynarodowej, wspieranie agroturystyki oraz budowę lokalnych produktów turystycznych. Włącza się w tworzenie systemów informacji turystycznej, pozyskuje środki pomocowe i działa na rzecz ochrony środowiska w obszarach o wysokim potencjale turystycznym. Dodatkowo inicjuje działania zachęcające inwestorów do lokowania kapitału w branży turystycznej.

W obszarze sportu i kultury, Zakład współpracuje z klubami sportowymi, związkami i stowarzyszeniami, organizuje wydarzenia o zasięgu lokalnym i ponadgminnym, prowadzi ewidencję organizacji sportowych oraz sprawuje nadzór nad stanem technicznym i wykorzystaniem gminnych obiektów sportowo-rekreacyjnych. Realizuje zajęcia profilaktyczne, wspiera aktywność fizyczną i upowszechnia kulturę fizyczną w różnych formach.

Zakład organizuje również, wydarzenia artystyczne i rekreacyjne, a także prowadzi działania wydawnicze i promocyjne – w tym publikację biuletynów, informatorów czy materiałów reklamowych Gminy. Angażuje się w działania z mediami i prezentację osiągnięć Gminy Kościerzyna zarówno w kraju, jak i za granicą.

Dzięki kompleksowości podejmowanych działań, Zakład Sportu, Kultury i Turystyki stanowi istotne ogniwo w budowaniu aktywnej, zaangażowanej i atrakcyjnej przestrzeni społeczno-kulturalnej Gminy Kościerzyna.

Na terenie Gminy funkcjonuje również Ośrodek Kultury i Edukacji w Nowym Klinczu.

W Gminie Kościerzyna funkcjonują następujące kluby sportowe:

- LKS Ceramik Łubiana,
- Santana Wielki Klincz,
- UKS Wodniacy Garczyn (żeglarstwo),
- KS Santana (piłka nożna),
- KS Skorzewo (piłka nożna),
- UKS STOLEM (badminton),
- LKS Ceramik Łubiana (piłka nożna),
- KS Łubiana (piłka siatkowa, tenis stołowy),

- KS Skorzewo.

W 2024 r. w Gminie zorganizowano następujące wydarzenia kulturalno-sportowe:

- Bieg Morsa – Garczyn,
- Piknik Strażacki – Skorzewo,
- Wiosenne Kino dla Seniorów oraz Koncert Jesienny,
- Spartakiada Seniorów – Wielki Klincz,
- Festiwal Biegów Polski Północnej – Wdzydze,
- Organizacja kąpielisk – Dobrogoszcz, Wdzydze,
- Organizacja kolonii dzieci z terenu Gminy Kościerzyna w Pniewach oraz Radkowie,
- Nauka pływania – Dobrogoszcz,
- Międzynarodowy Festiwal Folkloru – Wdzydze,
- Wdzydzkie wieczory muzyczne,
- Kino Letnie we Wdzydzach,
- Biesiada Seniorów – Loryniec,
- Dożynki Gminy Kościerzyna – Grzybowo,
- Turniej szachowy – Wielki Podleś.

Dodatkowo na terenie Gminy funkcjonują sale wiejskie w następujących miejscowościach:

- Częstkowo,
- Dobrogoszcz,
- Grzybowo,
- Juszki,
- Kaliska Kościerskie,
- Kłobuczyno,
- Korne,
- Kościerska Huta,
- Loryniec,
- Mały Klincz,
- Nowa Kiszewa,
- Nowa Wieś,
- Rotembark,

- Sarnowy,
- Skorzewo,
- Stawiska,
- Wdzydze,
- Wielki klincz,
- Puc.

Biblioteki

Biblioteka Publiczna Gminy Kościerzyna z siedzibą w Wąglikowicach, wraz z filiami w Wielkim Klinczu i Skorzewie, prowadzi działalność kulturalno-oświatową, której celem jest upowszechnianie książki i czytelnictwa oraz pielęgnowanie dziedzictwa historycznego i kulturowego regionu.

W ramach realizowanych zadań organizowane są różnorodne wydarzenia i inicjatywy, takie jak spotkania autorskie, wystawy książek i prac plastycznych, konkursy literackie i artystyczne, lekcje biblioteczne, a także głośne czytanie bajek i legend dla najmłodszych. Istotnym elementem działalności są również imprezy czytelnicze realizowane we współpracy z lokalnymi placówkami oświatowymi – szkołami, przedszkolami i innymi bibliotekami.

Celem tych działań jest popularyzacja książki i biblioteki w środowisku lokalnym, rozwijanie zainteresowań czytelniczych wśród dzieci i młodzieży, pozyskiwanie nowych czytelników, wspieranie w wyborze wartościowej literatury, a także uatrakcyjnianie procesów edukacyjnych poprzez łączenie nauki z elementami zabawy. Szczególny nacisk kładzie się na zapewnienie najmłodszemu kontaktowi z literaturą, kulturą i sztuką od wczesnych lat życia.

Bibliotekarze zatrudnieni w poszczególnych placówkach podejmują liczne działania mające na celu aktywizację środowiska lokalnego i zachęcenie jak największej liczby dzieci, młodzieży, nauczycieli oraz rodziców do korzystania z przygotowanej oferty edukacyjno-kulturalnej.

Na koniec 2024 roku liczba książek w Bibliotece w Wąglikowicach wynosiła 5 618, 7 115 w Filii w Skorzewie oraz 4 184 w Filii w Wielkim Klinczu.

Biblioteka w Wąglikowicach organizowała następujące wydarzenia kulturalne i edukacyjno-rozwojowe:

- Spotkanie z p. Darią Kaszubowską – pisarką dla dzieci, młodzieży i dorosłych piszącą w języku kaszubskim;

- spotkanie z p. Izoldą Wysiecką, autorką książki „Przewodnik po Miejscach Pamięć w Gminie Kościerzyna”;
- Streaming on-line poprzez kanał YouTube (na żywo) - spotkanie autorskie z francuskim grafikiem artystą p. Herve Tulletem dla klas 0-II;
- „Dlaczego warto czytać i pisać” dla klas I-III;
- ”Kim oni byli – genealogia dla każdego” dla klasy VII;
- „O zasadach zachowania w bibliotece i innych instytucjach publicznych” dla klas III-IV, VI-VII;
- warsztaty plastyczne na podstawie książki „Rysorączka” p. Herve Tulleta, dla klas 0 – II;
- zajęcia manualne z każdą grupą wiekową w bibliotece, tworzenie różnych form papierowych origami - współpraca i różne aktywności z wydawnictwami RM, Ezop, Mamania, Babaryba – Tydzień Origami – na podstawie książki A. Frank „Origami”.

Wydarzenia organizowane w Filii Biblioteki w Skorzewie:

- Narodowe Czytanie „Kordiana” Juliusza Słowackiego – ogólnopolska akcja pod patronatem Prezydenta RP Andrzeja Dudy;
- spotkanie autorskie z p. Darią Kaszubowską – pisarką dla dzieci, młodzieży i dorosłych piszącą w języku kaszubskim;
- spotkanie dla młodzieży z p. Leszkiem Kulaszewiczem – muzykiem jazzowym i autorem książki pt. „Sztuka Twojego następnego kroku”;
- udział w Ogólnopolskim Dniu Głośnego Czytania (cykliczne spotkania z przedszkolakami – głośne czytanie bajek i legend dla najmłodszych);
- włączenie się do akcji „1000 powodów, żeby czytać”, m.in. organizacja wystaw nowości wydawniczych, gazetek ściennych tematycznych, plakatów zachęcających do czytania, informacji o pisarzach;
- coroczny konkurs plastyczny dla przedszkolaków pod hasłem „Biblioteka w oczach przedszkolaka”, wystawa najciekawszych prac;
- konkurs z wiedzy „O zwyczajach wielkanocnych w Polsce”, zorganizowany przed świętami wielkanocnymi;
- akcja czytelnicza „Mała książka – wielki człowiek”, wyprawka czytelnicza dla pierwszoklasistów, projekt realizowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Sportu;

- teatrzyk Kamishibai dla dzieci przedszkolnych oraz uczniów klasy I-IV – cykliczne spotkania, które mają na celu zachęcenie dzieci do czytania książek;
- współorganizator konkursu czytania ze zrozumieniem;
- konkurs plastyczny pod hasłem „Bohater mojej ulubionej książki”;
- coroczna akcja na najaktywniejszych czytelników w roku;
- zajęcia biblioteczne z uczniami;
- wystawy nowości książkowych,
- gazetki ścienne przed biblioteką mające na celu zachęcenie do korzystania ze zbiorów biblioteki, rozwijające zainteresowania czytelnicze oraz informujące o ważniejszych świętach.

Działalność kulturalna i edukacyjno-rozwojowa w Filii Biblioteki w Wielkim Klinczu:

- Konkurs Recytatorski Poezji Polskiej dla klas I–III;
- Konkurs Czytelniczy ze znajomości książki „Karolcia” Marii Krüger dla klas I i III;
- akcja „Najaktywniejszy czytelnik roku 2024”;
- nauka gry w szachy w bibliotece dla klasy 0 z przedszkola „Niezapominajka”;
- Ogólnopolski Dzień Głośnego Czytania w Bibliotece – czytanie bajek profilaktycznych;
- spotkanie autorskie z p. Darią Kaszubowską – pisarką dla dzieci, młodzieży i dorosłych, tworzącą w języku kaszubskim;
- akcja czytelnicza „Mała książka – wielki człowiek” – wyprawka czytelnicza dla pierwszoklasistów. Ogólnopolski projekt realizowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Sportu;
- konkurs plastyczny pod hasłem „Polska moja Ojczyzna” dla klas I–III;
- Mikołajkowe spotkanie w bibliotece dla klasy I;
- gazetki tematyczne i wystawy, zajęcia biblioteczne.

Rys historyczny

Pierwsze ślady osadnictwa na terenie Gminy Kościerzyna pochodzą z epoki brązu (1800–750 lat p.n.e.), jednak z uwagi na niekorzystne warunki agroekologiczne rozwój osadnictwa postępował stosunkowo wolno. Z tego względu osady powstawały głównie na wschód i północ od Kościerzyny, gdzie gleby były bardziej urodzajne. Do najstarszych

miejsowości w regionie zaliczają się Skorzewo, Kłobuczyno i Gostomie – pierwsze wzmianki o nich pochodzą z XIII wieku.

Wśród osad założonych do XVI wieku dominowała własność szlachecka, często znacznie rozdrobniona. Większe majątki przetrwały w rejonie dzisiejszych miejscowości Wielki Klincz, Niedamowo, Wielkie Podlesie i Puc – towarzyszyły im liczne mniejsze folwarki i wsie szlacheckie.

Od XVI wieku osadnictwo coraz śmielej wkraczało na obszary leśne, gdzie powstawały liczne piece smolne i huty, wokół których tworzyły się niewielkie osady rolnicze, takie jak Sycowa Huta, Grzybowo, Szenajda, Juszki czy Lizaki. Małe osady często zakładano także nad jeziorami – wiele z nich wywodzi się z sezonowych osad rybackich, jak miało to miejsce w przypadku Czarliny, Rybaków i Wdzydz.

Czynnikami sprzyjającym powstawaniu osad były również przeprawy na przebiegających przez puszcze szlakach komunikacyjnych (np. Loryniec) oraz dogodne warunki dla rozwoju przemysłu wodnego (Wieprznica, Korne, Grzybowski Młyn).

Na całym obszarze Gminy występuje charakterystyczna dla poparcelacyjnego rozwoju osadnictwa w II połowie XIX i na początku XX wieku zabudowa rozproszona. Samotnicze zagrody, powiązane z rozłogiem pól, stanowią istotny element kulturowego krajobrazu otwartego.

Do połowy XX wieku w Gminie dominowało budownictwo drewniane, które od lat 60. XX wieku zaczęło intensywnie zastępować zabudową murowaną. Początkowo zachowywano tradycyjną formę architektoniczną, jednak z czasem pojawiły się również obiekty dysharmonijne – z płaskimi dachami czy nieproporcjonalnie wysoką podmurówką.

Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

Obszar Gminy charakteryzuje się bogatym i różnorodnym dziedzictwem kulturowym, na które składają się dawne formy zabudowy wiejskiej, historyczne rozplanowanie osad oraz zachowane elementy dawnej struktury przestrzennej wsi. W wielu miejscowościach przetrwały cenne ślady zabudowy folwarcznej, szlacheckiej, gburskiej czy pohutniczej, a także zespoły dworsko-parkowe, młyny, szkoły i obiekty sakralne. Sposób zagospodarowania przestrzeni, utrwalaony przez wieki – od średniowiecznych wsi lokowanych na prawie polskim,

przez osady związane z przemysłem, aż po przysiółki leśne – stanowi istotny składnik tożsamości lokalnej i walorów krajobrazowych regionu.

Charakterystyka poszczególnych obrębów ewidencyjnych przedstawia się następująco:

OBRĘB Czarlina

Czarlina to dawna wieś rybacka oraz majątek o układzie jednostronnej ulicówki. W skład zabudowy wchodziła duża zagroda (folwarczek) oraz zespół zagród rybackich. Szludron był niegdyś przysiółkiem pokutniczym z dużą zagrodą wielobudynkową.

OBRĘB Częstkowo

W obrębie występują trzy wsie:

Częstkowo – dawna wieś szlachecka z XV w., o układzie ulicowym, z tradycyjną strukturą przestrzenną zagród wielobudynkowych, dużych i bardzo dużych. Stan zachowania określa się jako średni. Zachowała się wartościowa duża zagroda oraz pojedyncze obiekty budownictwa regionalnego.

Fingerowa Huta – osada pohutnicza z XVIII w., bez czytelnego układu przestrzennego. Występują zagrody wielobudynkowe średnie, zachowały się przykłady zabudowy tradycyjnej z XX w.

Ludwikowo – wieś powstała w okresie międzywojennym, składająca się z folwarku i parku. Tradycyjną strukturę przestrzenną tworzyły wielokubaturowe zabudowania gospodarcze. Zachowały się zabudowania folwarczne oraz pozostałości parku. W miejscu dawnego leśnictwa obecnie znajduje się dysharmonijny budynek szkoły.

OBRĘB Dębogóry

Wieś Dębogóry to dawne dobra rycerskie, następnie w XVIII w. pustkowie, a później wieś gburska. Miejscowość nie posiada czytelnego układu przestrzennego. Tradycyjne struktury przestrzenne to zagrody wielobudynkowe, których tradycyjne układy częściowo się zachowały.

OBRĘB Dobrogoszcz

Wieś Dobrogoszcz, dawna własność szlachecka z XVIII w., posiada układ ulicowy z tradycyjnymi zagrodami wielobudynkowymi – średnimi i małymi – oraz budynkiem szkoły. Zachowały się przykłady tradycyjnej zabudowy z XX w.

OBRĘB Gostomie

Gostomie to wieś szlachecka z XIII w., lokowana na prawie polskim. Posiada układ ulicowy i typowe formy przestrzenne w postaci zagród wielobudynkowych średnich i małych. Zachowały się przykłady tradycyjnej zabudowy z XX w.

W obrębie znajduje się przysiółek Plon, gdzie zachowały się tradycyjne układy zagród i przykłady budownictwa z XIX/XX w

OBRĘB Grzybowo

Grzybowo to dawny folwark z XVII w., o charakterze krótkiej ulicówki. Tradycyjne formy przestrzenne tworzyły zagrody wielobudynkowe – średnie i małe – oraz budynek szkoły. Zachowały się przykłady zabudowy tradycyjnej z XX w.

W obrębie znajduje się również Grzybowski Młyn – młyn i osada z 1631 r., bez czytelnego układu przestrzennego. W skład zabudowań wchodził młyn z zabudową zagrodową, mały cmentarz, leśniczówka i pojedyncze zagrody. Zachował się młyn z zespołem leśnictwa, układy zagród oraz pojedyncze obiekty budownictwa tradycyjnego.

OBRĘB Juszki

Juszki to wieś pohutnicza z 1664 roku, o nieregularnym układzie przestrzennym. Tradycyjne formy tworzyły zagrody wielo- i dwubudynkowe – średnie i małe – oraz zespół szkoły. Występuje wysoki stan zachowania form historycznych, liczne przykłady zagród oraz budownictwa tradycyjnego z XIX w.

W obrębie znajduje się także Debrzyno – leśniczówka z 1830 r., obejmująca zagrodę wielobudynkową gospodarstwa leśnego z początku XX w. Stan zachowania historycznych form jest tutaj wysoki.

OBRĘB Kaliska Kościerskie

Wieś Kaliska to osada z 1620 roku, o układzie owalnicowo-placowym. Tradycyjną strukturę tworzyły duże i mniejsze zagrody wielobudynkowe, także w układzie holenderskim (budynek mieszkalny i gospodarczy w jednym ciągu), oraz szkoła na placu. Zachowały się przykłady zabudowy zagrodowej wielobudynkowej oraz zagrody holenderskie – częściowo.

OBRĘB Kłobuczyno

Kłobuczyno to wieś gburiska o układzie owalnicowym. Tradycyjne struktury przestrzenne stanowią zagrody duże i średnie, wielobudynkowe oraz zespół szkoły. Zachowały się ciekawe przykłady zabudowy zagrodowej oraz pojedyncze obiekty tradycyjnej architektury.

OBRĘB Korne

Wieś Korne, chłopska z XIII w. (lokacja 1284), ma układ ulicowy. Tradycyjne struktury przestrzenne to zagrody średnie i małe oraz zespół młyna. W pobliżu wsi funkcjonował od 1667 r. tartak, a od 1746 r. karczma – zagroda karczmy była wielobudynkowa i dużych rozmiarów. Zachował się zespół młyna, układ ruralistyczny i przykłady tradycyjnego budownictwa, w tym zagroda z drewnianym domem i kamiennymi budynkami gospodarczymi.

OBRĘB Kościerska Huta

Wieś Kościerska Huta to osada pohutnicza z XVIII w., o nieregularnym układzie przestrzennym. Tradycyjne struktury tworzyły zagrody wielobudynkowe różnej wielkości. Zachowało się duże gospodarstwo wielobudynkowe oraz pojedyncze przykłady zabudowy tradycyjnej.

OBRĘB Kościerzyna Wybudowanie

Kościerzyna Wybudowanie to zespół wybudowań z XIX w., bez czytelnego układu przestrzennego. W jego skład wchodziły zagrody wielobudynkowe różnej wielkości. Zachowały się tradycyjne układy zagród.

OBRĘB Lizaki

Lizaki to wieś pohutnicza z 1682 r., o nieregularnym układzie przestrzennym. Tradycyjne struktury tworzyły zagrody wielo- i dwubudynkowe – średnie i małe. Zachowały się przykłady tradycyjnej zabudowy, w tym drewnianej.

OBRĘB Loryniec

Loryniec był niegdyś karczmą i wsią przy przeprawie, wzmiankowaną od 1664 r. Posiadał układ ulicowy. Tradycyjne formy przestrzenne tworzyły zagrody wielo- i dwubudynkowe – średnie i małe. W sąsiedztwie wsi znajdował się folwark leśny – leśnictwo w Wawrzynowie z przełomu XIX i XX w. Stan zachowania wartości historycznych jest wysoki – zachowały się liczne układy zagród, przykłady tradycyjnej zabudowy (również drewnianej) oraz budynek zajazdu.

OBRĘB Łubiana

Wieś Łubiana to dawna wieś chłopska z końca XIII w., lokowana na prawie polskim. Posiada nieregularny układ ulicowy. Zachowały się nieliczne przykłady zabudowy tradycyjnej, w tym budynek szkoły i kapliczka.

OBRĘB Mały Klincz

Mały Klincz to wieś szlachecka z XVI w., o nieregularnym układzie przestrzennym.

OBRĘB Niedamowo

Niedamowo to dawne dobra rycerskie – majątek z osadą z XIII w. We wsi znajdował się zespół dworsko-parkowy z folwarkiem i kościołem. Zachowały się przykłady tradycyjnej zabudowy w osadzie, budynek pałacu, zabudowania folwarczne oraz układ parku.

OBRĘB Nowa Kiszewa

Nowa Kiszewa to wieś z początku XVII w., niegdyś młyn i osada o nieregularnym układzie przestrzennym. Tradycyjne struktury tworzyły zagrody wielobudynkowe – średnie i małe – oraz zespół dawnej karczmy. W pobliżu znajdował się zespół młyna. Obecnie zachował się jedynie zespół karczmy, w bardzo złym stanie technicznym.

OBRĘB Nowa Wieś Kościerska

Nowa Wieś Kościerska była dawniej dużym folwarkiem miasta Kościerzyna, o nieregularnym układzie przestrzennym. Tradycyjne struktury stanowiły zagrody wielobudynkowe średnie, szkoła i karczma. Zachowały się liczne tradycyjne zagrody, przykłady tradycyjnego budownictwa i charakterystyczny klimat wiejski.

OBRĘB Nowy Podleś

Wieś Nowy Podleś to przysiółek z XIX w.

OBRĘB Nowy Klincz

Nowy Klincz był dawniej wsią gburską oraz osadą parcelacyjną z XIX–XX w. W pobliżu istniał również przysiółek pokutniczy z XVIII w.

OBRĘB Puc

Wieś Puc to dawny majątek szlachecki z XVI w., w skład którego wchodził zespół folwarku z parkiem podworskim. Zachował się budynek chlewni oraz park podworski.

W obrębie znajduje się również wieś Dąbrówka – osada pohutnicza z XVIII w., o nieregularnym układzie przestrzennym, z zagrodami wielobudynkowymi, zlokalizowanymi zarówno

w skupieniu, jak i na wybudowaniach. Zachowały się tradycyjne układy zagród oraz przykłady budownictwa tradycyjnego.

OBRĘB Rotembark

Rotembark to wieś pohutnicza z XVIII w., o nieregularnym układzie przestrzennym i tradycyjnych strukturach zabudowy w postaci zagród – głównie dwubudynkowych, małych. W centrum znajduje się kapliczka, a na obrzeżach szkoła. Zachowały się liczne przykłady tradycyjnej zabudowy mieszkaniowej i gospodarczej, w tym budynki drewniane.

OBRĘB Rybaki

Rybaki to dawna osada rybacka, a później wieś gburka z XVIII w., o nieregularnym układzie przestrzennym. Tradycyjne formy zabudowy tworzyły zespół zagród (małych i średnich) zlokalizowanych wzdłuż drogi w kierunku jeziora. Zachował się układ wsi oraz przykłady zagród i tradycyjnej zabudowy.

Szarłota była osadą leśną z XIX w., bez czytelnego układu przestrzennego, z pojedynczymi siedliskami śródleśnymi. Zachowały się tylko pojedyncze elementy dawnej struktury.

OBRĘB Sarnowy

Sarnowy to wieś szlachecka z XVI w., o nieregularnym układzie przestrzennym. Występowały zagrody średnie i małe, wielobudynkowe oraz szkoła. Zachowały się jedynie fragmenty dawnej struktury – budynki szkół i częściowo duże gospodarstwo przy starej szkole.

OBRĘB Skorzewo

Skorzewo to dawna wieś klasztorna, później folwark i wieś gburka z XIII w. Posiada nieregularny układ przestrzenny z owalnicą w centrum. Tradycyjne struktury stanowiły zagrody małe, zlokalizowane w zwartym skupieniu, szkoła, duży zajazd oraz folwark. Zachowały się liczne przykłady zabudowy tradycyjnej, w tym drewnianej.

W pobliżu istniała osada przy młynie – Skorzewski Młyn, z którego zachowały się jedynie pozostałości.

OBRĘB Stawiska

Wieś Stawiska była majątkiem szlacheckim z XVI w., a następnie wsią szlachecką o nieregularnym układzie przestrzennym. Tradycyjne struktury przestrzenne tworzyły zagrody

małe i średnie, przeważnie dwubudynkowe. Zachowały się przykłady tradycyjnego budownictwa.

OBRĘB Sycowa Huta

Sycowa Huta była wsią pohutniczą z XVIII w., o nieregularnej strukturze przestrzennej. Tradycyjne zagrody były średnie i małe, dwu- lub trzybudynkowe. Zachowały się układy zagród oraz pojedyncze obiekty budownictwa tradycyjnego.

OBRĘB Szenajda

Szenajda to wieś pohutnicza z XVII w., posiadająca charakter krótkiej ulicówki. Występowały tu nieregularnie rozmieszczone zagrody małe i średnie, o tradycyjnym układzie – wielo- i dwubudynkowe. Zachowały się liczne przykłady regionalnego budownictwa mieszkalnego i gospodarczego, w tym drewnianego.

OBRĘB Wąglikowice

Wąglikowice to dawna wieś chłopska z XVI w., z folwarkiem szlacheckim, o nieregularnym układzie przestrzennym. Tradycyjne zagrody były średnie, zazwyczaj dwu- lub trzybudynkowe, o zróżnicowanym rozplanowaniu. W strukturze przestrzennej uwzględniono również szkołę i kościół. Zachowały się tradycyjne układy zagród oraz struktura zabudowy – choć budynki pierwotnie drewniane zostały w większości wymienione w latach 60. XX w.

OBRĘB Wdzydze

Wdzydze były osadą rybacką z XIII w., a następnie wsią gburską o strukturze przestrzennej nieregularnej ulicówki. Tradycyjne zagrody były średnie, przeważnie dwu- lub trzybudynkowe, z charakterystycznym ustawieniem budynku gospodarczego szczytem do drogi. W strukturze wsi znajdowała się również szkoła, kapliczka, budynek leśnictwa, Muzeum – Skansen Kaszubski oraz szkoła haftu Gulgowskiej. Zachowały się liczne przykłady regionalnego i tradycyjnego budownictwa – m.in. relikty wąskofrontowego usytuowania budynków w Muzeum KPE, a także najstarsze przykłady kaszubskiej architektury drewnianej, zarówno oryginalne, jak i przeniesione.

W obrębie miejscowości znajdowały się także: Zabrody – przysiółek z XVIII w., Kruszyna – duży folwark z XVIII w. oraz Gołun – osada z XIX w.

OBRĘB Wielki Klincz

Wielki Klincz to dawny folwark i wieś szlachecka z przełomu XIV i XV w., lokowana na prawie polskim. Jest to duża wieś o nieregularnym układzie przestrzennym. W przeszłości składała się z majątku (dwór z parkiem), folwarku, wsi folwarcznej i chłopskiej. Do zespołu należały również: kościół, szkoła, duży młyn, piekarnia, kuźnia oraz dworzec kolejowy z osiedlem. Do dziś zachował się budynek dworu, park oraz część zabudowań folwarcznych, a także liczne przykłady tradycyjnego budownictwa mieszkalnego, gospodarczego i przemysłowego – w tym szkoła, piekarnia i zespół zabudowy przy kolei.

OBRĘB Wielki Podleś

Wielki Podleś był majątkiem szlacheckim z XVI w., a także folwarkiem i wsią chłopską. Wieś posiadała układ placowy, związany z założeniem dworsko-parkowym. W skład tradycyjnych zabudowań wchodziły: pałac, zabudowania folwarczne i park, zagrody wiejskie, a także kościół z cmentarzem w centrum wsi. Występuje tu wysoki stopień zachowania wartości historycznej – zachował się pełny układ i wszystkie elementy struktury przestrzennej.

OBRĘB Wieprznica

Wieprznica była osadą z XVIII w., bez czytelnego układu przestrzennego, z pojedynczymi zagrodami skupionymi. Struktura wsi została znacznie zniekształcona – zachowały się jedynie fragmenty budownictwa tradycyjnego.

Owśnice to osada z XVIII w., składająca się z pojedynczych zagród w niewielkim skupieniu oraz zagród rozproszonych. Zachowały się przykłady tradycyjnej zabudowy oraz układy zagród.

Garczyn to stacja kolejowa i ośrodek wczasowy, które powstały w latach 30. XX w.

OBRĘB Zielenin

Zielenin to wieś, która niegdyś była dużym majątkiem rycerskim, a od XVIII w. – pustkowiem. Zachowały się jedynie fragmenty tradycyjnej struktury.

Będominek był przysiółkiem z XVI w., o układzie placowym z trójkątnym placem. Tradycyjną strukturę przestrzenną tworzyły zagrody małe i średnie, o tradycyjnym układzie, a także budynek szkoły i cmentarz. Zachowały się liczne przykłady zagród i tradycyjnych budynków mieszkalnych i gospodarczych oraz cmentarz i zespół zabudowań szkolnych.

W obrębie miejscowości znajdował się również Kula Młyn – dawny młyn i osada z XVIII w.

Zabytki

Gmina Kościerzyna posiada Gminną Ewidencję Zabytków w której znajduje się wykaz zabytków: architektury, budownictwa, cmentarze, kapliczki parki i układy ruralistyczne – razem 279 obiektów.

Zgodnie z rejestrem zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków¹ (stan na dzień 12 listopada 2025 roku) na terenie Gminy Kościerzyna znajdują się 4 zabytki.

Tabela przedstawia nieruchomości zabytki z Gminy Kościerzyna wpisane do rejestru zabytków.

Tabela 14 Nieruchome zabytki w Gminie Kościerzyna wpisane do rejestru zabytków

Nr rejestru zabytków województwa pomorskiego	Data wpisu do rejestru zabytków	Obiekt	Miejscowość
177	05.04.1960	chata	Lizaki II
317	07.09.1962	prezbiterium kościoła p.w. Oczyszczenia NMP z Tyłowa	Lizaki II
1072	21.12.1984	układ ruralistyczny wsi Juszeki	Juszeki
1133	23.09.1986	układ ruralistyczny wsi Wąglikowice	Wąglikowice

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rejestru Zabytków Nieruchomych województwa pomorskiego

Szlaki i walory turystyczne

Gmina Kościerzyna, położona w sercu „Szwajcarii Kaszubskiej” oraz Borów Tucholskich, wyróżnia się niezwykłym krajobrazowo środowiskiem: licznymi jeziorami, lasami, torfowiskami i pagórkowatą rzeźbą terenu. Obszar ten obejmuje fragment Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego, będąc idealnym miejscem do turystyki rowerowej, pieszej i nordic walking. Szlaki są dobrze oznakowane, często wyposażone w tablice edukacyjne, wiaty i punkty widokowe, co umożliwia dogłębne poznanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu.

Trasy rowerowe

1. **Trasa rowerowa Kościerzyna – Wdzydze:** Około 20 km oznakowanej trasy prowadzącej ze stacji kolejowej w Kościerzynie do Wdzydz. Trasa biegnie przez Lizaki i Juszeki –

¹ <https://ochronazabytkow.gda.pl/rejestr-zabytkow/rejestr-zabytkow-nieruchomych/>

obszary cenne architektonicznie, w pobliżu licznych jezior (Osuszyno, Strupiano, Wałachy) i śródleśnych torfowisk. Pobyt urozmaicają rezerваты oraz przystanki edukacyjne, a zakończeniem podróży jest skansen – Kaszubski Park Etnograficzny we Wdzydzach;

2. **Trasa rowerowa „Dookoła Jezior Wdzydzkich”:** Pętla wokół tzw. „Krzyża Jezior Wdzydzkich” – największego kompleksu jeziornego Kaszub. Trasa prowadzi gruntowymi drogami przez lasy, łąki i wsie, odwiedzając punkty widokowe (wieża we Wdzydzach Kiszewskich, Przytarni), torfowiska, pomniki przyrody i zabytki sakralne we Wielu;
3. **Szlak Kaszubskich Drzymalitów (Skorzewo):** O długości 16 km, rozpoczynający się przy szkole w Skorzewie. Trasa prowadzi przez Fingrową Hutę, Wieprznicę i Częstkowo, upamiętniając lokalnych działaczy walczących o prawo do ziemi w okresie zaborów;
4. **Ścieżka rowerowa wokół Szenajdy:** Pętla o długości 9,5 km w okolicach Juszek. Oznakowana, z tablicami i broszurami edukacyjnymi. Trasa prezentuje torfowiska, jezioro Strupino oraz historyczne mapy z 1876 roku.

Ścieżki piesze i nordic walking

- **Przyrodniczo-edukacyjna ścieżka w Juszkach:** (5 km, pętla): Trasa wokół czterech jezior (Długie, Wielkie Oczko, Głębocko, Mieliste). Oznakowana żółtymi znakami, wyposażona w 5 tablic edukacyjnych i wiatę wypoczynkową. Trasa prezentuje użytki torfowiskowe, zbiorniki lobeliowe oraz elementy regionalnej architektury wpisanej do rejestru zabytków.

Znaczna część Gminy znajduje się w obrębie Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego, gdzie największym akwenem jest jezioro Wdzydze, zwane „Kaszubskim Morzem”, o powierzchni 1 430 hektarów. Obszar stanowi idealne miejsce do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej, kajakowej oraz konnej. Sieć wodna, obejmująca rzeki Wdę, Wierzycę, Trzebiochę i Pilicę, sprzyja spływom kajakowym oraz żeglowaniu. Przez teren Gminy przebiegają trzy regionalne szlaki turystyczne: Kaszubski, Kamiennych Kręgów oraz Wdzydzki, które umożliwiają poznanie różnorodnych walorów krajobrazowych i przyrodniczych regionu.

Do istotnych atrakcji kulturowych należy Kaszubski Park Etnograficzny imienia Teodory i Izydora Gulgowskich we Wdzydzach – muzeum na wolnym powietrzu, które od 1906 roku prezentuje autentyczną architekturę wsi kaszubskiej, kociewskiej i borowiackiej. Na terenie ponad

22 hektarów zgromadzono liczne zabudowania – zagrody, dworki, szkołę, wiatraki oraz kościoły, a także tradycyjne warsztaty rzemieślnicze z zachowanymi, działającymi eksponatami, takimi jak trak czy koło garncarskie.

W centrum Kościerzyny uwagę zwraca zabytkowy rynek z układem urbanistycznym sięgającym XIV wieku. Znajdują się tu kamienice z XIX i XX wieku oraz neogotycki ratusz z 1843 roku, w którym mieści się Muzeum Ziemi Kościerskiej wraz z oddziałem Muzeum Akordeonu oraz punktem informacji turystycznej. Rynek zdobi pomnik Remusa, bohatera literatury kaszubskiej, będącego symbolem tożsamości regionalnej.

Dodatkową atrakcją dla zwiedzających jest Skansen Parowozownia, oddział Muzeum Kolejnictwa w Kościerzynie, mieszczący się przy dworcu kolejowym. Na terenie skansenu prezentowane są zabytkowe lokomotywy, wagony oraz historyczne urządzenia transportowe, dostępne również na otwartej przestrzeni.

Gmina Kościerzyna jest także miejscem licznych wydarzeń kulturalnych i sportowych, które podkreślają bogate dziedzictwo kaszubskie. Organizowane są tu festyny folklorystyczne, Jarmark Wdzydzki, regaty żeglarskie, zawody jeździeckie oraz odpust św. Barbary w muzeum we Wdzydzech, wzbogacony koncertami i kiermaszami lokalnych produktów. Działają tu również wiele zespołów folklorystycznych, które pielęgnują tradycję i kulturę regionu.

Region sprzyja aktywnemu wypoczynkowi – oferuje trasy rowerowe, ścieżki piesze, spływy kajakowe, żeglowanie po jeziorach oraz wędkowanie. Szczególnie atrakcyjna jest trasa kajakowa „Kółko Raduńskie”, licząca 44 kilometry. Dzięki różnorodnym formom rekreacji, Kościerzyna stanowi doskonałe miejsce zarówno dla rodzin z dziećmi, jak i osób poszukujących bliskiego kontaktu z przyrodą.

Podsumowując, Gmina Kościerzyna łączy w sobie bogactwo przyrody, tradycji kulturowej oraz liczne możliwości aktywnego spędzania czasu, co czyni ją atrakcyjnym celem turystycznym na mapie Polski.

Aktywność społeczna

Aktywność społeczna to inaczej stopień zaangażowania społeczności w sprawy lokalne. Konkretnie działania i zachowania mają na celu dążenie do rozwiązania problemów wspólnoty. Inicjatywy mogą mieć charakter jednostkowy, grupowy, być cykliczne lub jednorazowe. Niekiedy działania odbywają się spontanicznie, ale najczęściej są wynikiem długotrwałych przygotowań.

Aktywność mieszkańców Gminy Kościerzyna będzie analizowana pod kątem ich udziału w wyborach i udziału w organizacjach pozarządowych.

Organizacje pozarządowe

W Gminie Kościerzyna aktywnie działają różnorodne organizacje pozarządowe, które odgrywają istotną rolę w życiu społecznym, kulturalnym i sportowym lokalnej społeczności:

- Aktywni Kaszubi Skorzewo,
- Fundacja Piramida Pomocy,
- Fundacja Wspólnoty Burego Misia im. Bogdana Jańskiego,
- Kaszubskie Stowarzyszenie Agroturystyczne "Kościerska Chata",
- Kaszubskie Towarzystwo Lotnicze,
- Koło Gospodyń Wiejskich "Porcelanki" Łubiana,
- Koło Gospodyń Wiejskich "Sąsiadki Aparatki" w Wielkim Klinczu,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Gostomiu,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Kaliskach,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Kłobuczynie,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Kornem,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Kościerskiej Hucie,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Loryńcu,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Małym Klinczu,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Niedamowie,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Nowej Wsi,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Nowym Klinczu,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Sarnowach,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Skorzewie,

- Koło Gospodyń Wiejskich w Wąglikowicach,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Wielkim Podlesiu,
- Koło Gospodyń Wiejskich we Wdzydzach,
- Lokalna Grupa Działania STOLEM,
- Lokalna Organizacja Turystyczna "Serce Kaszub",
- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów koła: w Wielkim Klinczu, w Kłobuczynie, w Skorzewie,
- Stowarzyszenia na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "Otwarte Serca" w Łubianie,
- Stowarzyszenie "Kaszubski Azymut",
- Stowarzyszenie "Korne bez granic",
- Stowarzyszenie Kaszubskie w Nowym Klinczu,
- Stowarzyszenie Koło Gospodyń Wspaniałych Dobrogoszcz,
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Kościerzyna,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Skorzewa,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Wdzydz,
- Uczniowski Klub Sportowy „Wodniacy Garczyn”,
- Wdzydzka Inicjatywa Rozwoju Turystyki,
- Wdzydzkie Towarzystwo Żeglarskie,
- Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie oddział w Łubianie.

Frekwencja wyborcza

Wybory stanowią istotny element demokratycznego ustroju państwa, dając mieszkańcom możliwość bezpośredniego decydowania o kształcie władzy, stanowią również ważny aspekt aktywności społecznej.

Tabela przedstawia dane na temat udziału mieszkańców Gminy Kościerzyna w wyborach samorządowych w roku 2018 oraz 2024 w zestawieniu z danymi z powiatu kościerskiego, województwa pomorskiego i całej Polski.

Tabela 15 Wybory samorządowe w roku 2018 i 2024 w Gminie Kościerzyna

Wójtowie, Burmistrzowie i Prezydenci Miast – I tura wyborów						
	uprawnieni do głosowania		głosy oddane ogółem		frekwencja	
	2018	2024	2018	2024	2018	2024
Gmina Kościerzyna	11 811	11 954	7 102	6 303	60.13%	52,73%
powiat kościerski	54 967	54 362	32 998	30 662	60.03%	56,40%
województwo pomorskie	1 757 944	1 728 295	980 956	889 155	55.80%	51.45%
Polska	30 115 896	28 990 776	16 534 085	15 071 733	54,9	51,99%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej (dostęp 10.07.25)

Na podstawie danych dotyczących frekwencji wyborczej w Gminie Kościerzyna podczas wyborów samorządowych w latach 2018 i 2024, można zauważyć wyraźny spadek liczby osób biorących udział w głosowaniu. W 2018 roku głosy oddało 60,03% osób uprawnionych do głosowania, natomiast w roku 2024 frekwencja wyniosła 52,73%.

Spadek frekwencji w Gminie Kościerzyna wyniósł więc ponad 7 punktów procentowych, co może świadczyć o osłabieniu aktywności obywatelskiej mieszkańców w ostatnich wyborach. Podobna tendencja była widoczna również w skali całego powiatu kościerskiego (spadek z 60,03% do 56,40%) oraz województwa pomorskiego (z 55,80% do 51,45%). W skali całej Polski frekwencja spadła z 54,90% do 51,99%.

Gmina Kościerzyna utrzymuje frekwencję wyborczą wyższą niż średnia krajowa i wojewódzka, jednocześnie dostrzegalny jest spadek zainteresowania udziałem mieszkańców w wyborach samorządowych, czego przyczyną może być brak kontrkandydata w 2024 roku, a co za tym idzie, zaufanie do obecnych władz lokalnych.

Zaleca się podejmowanie działań mających na celu zwiększenie świadomości obywatelskiej, szczególnie wśród młodszych mieszkańców, aby w przyszłości zahamować ten spadkowy trend i wzmacniać postawy prospołeczne w lokalnej społeczności.

W obliczu wyraźnego spadku frekwencji wyborczej w Gminie Kościerzyna niezbędne jest podjęcie działań mających na rzecz zwiększenia zaangażowania obywatelskiego. Szczególną uwagę należy zwrócić na edukację i informowanie mieszkańców, zwłaszcza młodszych pokoleń,

o istotnym znaczeniu wyborów samorządowych. Wdrożenie odpowiednich inicjatyw edukacyjnych oraz kampanii informacyjnych może skutecznie przeciwdziałać dalszemu spadkowi frekwencji i wspierać rozwój postaw prospołecznych w lokalnej społeczności.

Analiza SWOT sfery społecznej

W celu zebrania i uporządkowania informacji oraz wniosków wynikających z diagnozy sytuacji społecznej Gminy Kościerzyna należy dokonać analizy SWOT. Poniższa tabela przedstawia mocne i słabe strony Gminy oraz jej szanse i zagrożenia w sferze społecznej.

Tabela 16 Analiza SWOT sfery społecznej

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • doświadczenie w pozyskiwaniu i wykorzystywaniu funduszy unijnych na projekty edukacyjne, • dobry dostęp do przedszkoli i szkół podstawowych (bogata oferta zajęć dodatkowych, wykwalifikowana kadra, dobra baza, dużo miejsc), • rozbudowane działania przeciwdziałające uzależnieniom, • rozległe działania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, • dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej, • skuteczne reagowanie jednostek OSP, • dobrze rozwinięta przyszkolna infrastruktura sportowa i rekreacyjna, • działalność Publicznej Biblioteki w Wąglikowicach oraz jej Filie w Klinczu i w Skorzewie. • bogata oferta turystyczna, • duża liczba organizacji pozarządowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • spadek liczby ludności, • zmniejszanie się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, • zwiększanie się liczby osób w wieku poprodukcyjnym, • ujemny przyrost naturalny, • duże odległości uczniów od szkół - ograniczony dostęp do zajęć pozalekcyjnych, • rozproszona zabudowa i niska gęstość zaludnienia – utrudnienia organizacyjne w edukacji, • niski współczynnik skolaryzacji brutto, • funkcjonowanie gminy jako zaplecza mieszkaniowego miasta – odpływ dzieci do placówek edukacyjnych poza Gminą.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • budowanie marki Gminy jako miejsca do życia, nie tylko do odwiedzenia, • rozwój systemów wczesnego ostrzegania i infrastruktury ochronnej, 	<ul style="list-style-type: none"> • zjawisko starzenia się społeczeństwa, • ujemne saldo migracji, • zmniejszające się zaangażowanie mieszkańców w wybór władz lokalnych,

- możliwość pozyskiwania środków finansowych (w tym funduszy UE).

- osłabienie relacji, więzi rodzinnych i sąsiedzkich,
- wzrost liczby osób z niepełnosprawnością,
- wzrost liczby osób samotnie gospodarujących.

źródło: opracowanie własne

Sfera gospodarcza

Finanse

Sfera finansów publicznych stanowi jeden z kluczowych obszarów funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego, determinując zakres realizowanych zadań własnych i zleconych, a także możliwości inwestycyjne Gminy. Analiza sytuacji budżetowej Gminy Kościerzyna pozwala ocenić stabilność jej finansów, skuteczność gospodarowania środkami publicznymi.

Dochody

Dochody gminy to środki finansowe pochodzące z trzech głównych źródeł: dochodów własnych, subwencji ogólnej oraz dotacji celowych z budżetu państwa. Kluczowe jest, aby dominującą część budżetu stanowiły dochody własne, natomiast subwencje i dotacje pełniły funkcję uzupełniającą.

- Zgodnie z ustawą z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 356), do dochodów własnych gmin zalicza się przede wszystkim:
 - wpływy z podatków i opłat lokalnych (np. podatek od nieruchomości, rolny, leśny),
 - dochody z majątku gminy (np. najem, dzierżawa, sprzedaż nieruchomości),
 - wpływy z kar pieniężnych i grzywien,
 - dotacje przekazywane z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego.

Dotacje celowe to środki przekazywane gminom na realizację ściśle określonych zadań, takich jak:

- zadania własne gminy,
- zadania z zakresu administracji rządowej zlecone gminie do wykonania,
- działania związane z likwidacją zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym m.in. usuwanie skutków powodzi, osuwisk czy innych klęsk żywiołowych.

Ponadto gminy mogą uzyskać dotacje celowe na inwestycje w infrastrukturę oświatową, w tym:

- modernizację szkół i placówek edukacyjnych,
- projekty wspierające edukację na terenach wiejskich,
- budowę i remonty obiektów sportowych,

- działania wspierające rozwój kultury fizycznej i sportu.

Subwencja ogólna to natomiast bezzwrotna forma wsparcia finansowego przekazywana przez państwo samorządom w celu umożliwienia im realizacji zadań publicznych. W przeciwieństwie do dotacji, środki z subwencji gmina może rozdysponować według własnych priorytetów, bez konieczności rozliczania ich zgodnie z konkretnym celem.

Tabela przedstawia zestawienie dochodów Gminy Kościerzyna w latach 2019-2024.

Tabela 17 Struktura dochodów Gminy Kościerzyna w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
dochody majątkowe	4 267 277,40	12 494 797,32	15 443 532,89	8 073 942,93	13 774 902,47	15 328 626,73
dochody własne	41 396 974,66	44 034 889,87	39 886 879,40	46 103 261,41	46 520 253,90	52 460 402,98
dotacje	30 681 913,72	36 471 983,18	42 684 420,47	38 417 690,94	24 379 504,74	31 052 542,35
subwencja ogólna	21 153 639,00	21 455 625,00	26 989 454,00	23 057 231,00	29 853 072,85	37 495 000,00
dochody ogółem	93 232 527,38	101 962 498,05	109 560 753,87	107 578 183,35	100 752 831,49	121 007 945,33

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 24.09.2025)

W latach 2019–2024 struktura dochodów Gminy Kościerzyna wykazywała zmienność, jednak z zauważalnymi trendami w poszczególnych kategoriach. Całkowite dochody Gminy rosły systematycznie do roku 2021, osiągając wówczas najwyższy poziom, po czym w latach 2022 i 2023 odnotowano niewielki spadek. W 2024 roku nastąpił ponowny wzrost dochodów ogółem, które osiągnęły rekordowy poziom. Świadczy to o utrzymującej się stabilnej i silnej kondycji finansowej samorządu.

Dochody własne pozostawały najtrwalszym i najbardziej stabilnym elementem budżetu. W całym analizowanym okresie utrzymywały się na stosunkowo wysokim poziomie, wykazując tendencję wzrostową szczególnie od 2021 roku. W 2024 roku osiągnęły najwyższą wartość w badanym okresie co może świadczyć o dalszej poprawie efektywności lokalnego systemu podatkowego, rosnącej aktywności gospodarczej lub lepszym zarządzaniu zasobami Gminy.

Dochody majątkowe nadal charakteryzowały się dużą zmiennością, jednak w 2024 roku zanotowano ich znaczący wzrost co stanowi drugi najwyższy wynik w całym okresie. Może to być wynikiem intensyfikacji działań inwestycyjnych, sprzedaży majątku komunalnego lub realizacji projektów współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych.

Dotacje, po wyraźnym spadku w 2023 roku, w 2024 roku ponownie wzrosły. Może to świadczyć o pozyskaniu nowych środków z budżetu państwa lub funduszy celowych na realizację konkretnych zadań publicznych.

W zakresie subwencji ogólnej również odnotowano wyraźny wzrost, co może wynikać ze zmian w mechanizmach podziału subwencji lub wzrostu zapotrzebowania Gminy na środki na zadania oświatowe i inne obowiązkowe funkcje.

Podsumowując, struktura dochodów Gminy Kościerzyna w latach 2019–2024 potwierdza utrzymującą się stabilność finansową, z wyraźnym wzmocnieniem w roku 2024. Dochody własne pozostają kluczowym filarem budżetu, natomiast dochody majątkowe, dotacje i subwencje – choć bardziej zmienne – również odgrywają istotną rolę w zapewnieniu płynności i rozwoju Gminy.

Wydatki

Wydatki gminy stanowią kategorię finansową środków publicznych pozostających w dyspozycji jednostki samorządu terytorialnego celem realizacji zadań publicznych wynikających z przepisów prawa.

Tabela przedstawia zestawienie wydatków Gminy Kościerzyna w latach 2019-2024.

Tabela 18 Wydatki Gminy Kościerzyna w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
wydatki ogółem	83 134 919,93	95 949 507,47	112 541 518,41	112 058 839,78	99 700 083,91	113 987 522,16
wydatki majątkowe ogółem	10 318 393,76	17 836 253,67	29 082 155,69	23 925 196,17	23 448 954,65	26 783 437,88
wydatki bieżące ogółem	72 816 526,17	78 113 253,80	83 459 362,72	88 133 643,61	76 251 129,26	87 204 084,28
dotacje ogółem	1 022 149,70	1 302 413,69	2 220 204,39	1 943 128,70	1 744 616,94	2 129 628,24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 24.09.2025)

W latach 2019–2024 struktura wydatków Gminy Kościerzyna odzwierciedlała zarówno potrzeby jej bieżącego funkcjonowania, jak i realizację zadań inwestycyjnych. Wydatki ogółem wykazywały tendencję wzrostową aż do 2021 roku, kiedy osiągnęły najwyższy poziom, po czym w latach 2022 i 2023 zauważalny był ich spadek. Mimo to, utrzymały się na poziomie zbliżonym do lat wcześniejszych, co wskazuje na stabilne zarządzanie finansami Gminy. W 2024 roku wydatki ogółem ponownie wzrosły, osiągając poziom blisko 114 mln zł, co oznacza powrót do wysokiej dynamiki wydatkowej.

Wydatki bieżące stanowiły największą część budżetu w całym analizowanym okresie. Do 2022 roku wykazywały one tendencję wzrostową, osiągając najwyższy poziom właśnie w tym roku. W 2023 roku natomiast odnotowano wyraźny spadek tej kategorii wydatków, co oznacza zmianę w dotychczasowym trendzie. Rok 2024 przyniósł jednak ponowny wzrost wydatków bieżących, co może świadczyć o zwiększonych kosztach funkcjonowania jednostek gminnych lub realizacji zadań własnych.

Wydatki majątkowe, były bardziej zmienne, ale z wyraźnie rosnącym trendem w pierwszej połowie analizowanego okresu. Szczególnie wysoki poziom osiągnęły w 2021 roku, co może wskazywać na intensywną realizację projektów infrastrukturalnych czy modernizacyjnych. W kolejnych latach ich poziom nieco się obniżył, ale nadal pozostawał wysoki. W 2024 roku wydatki majątkowe wzrosły, co może świadczyć o kontynuacji lub rozpoczęciu kolejnych inwestycji strategicznych dla Gminy.

Dotacje przekazywane z budżetu Gminy, choć stanowiły niewielką część ogólnych wydatków, również wykazywały pewne zmiany. Najwyższy poziom osiągnęły w 2021 roku, a następnie nieco spadły. Taka dynamika może być związana z rotacją partnerów zewnętrznych, dla których gmina pełniła funkcję operatora środków, np. w ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi czy innymi jednostkami samorządu. W 2024 roku nastąpił ponowny wzrost wysokości dotacji do poziomu 2,13 mln zł, co może oznaczać zwiększenie skali współpracy z podmiotami zewnętrznymi.

Podsumowując, struktura wydatków Gminy Kościerzyna w latach 2019–2024 pokazuje równowagę między finansowaniem bieżących potrzeb a realizacją celów rozwojowych. Wydatki bieżące dominowały, ale znaczący udział wydatków majątkowych świadczy o dbałości o inwestycje i rozwój infrastruktury lokalnej. Rok 2024 potwierdza tę tendencję, przynosząc wyraźny wzrost zarówno w zakresie wydatków bieżących, jak i majątkowych.

Wynik finansowy budżetu

Wynik finansowy budżetu to różnica między dochodami a poniesionymi wydatkami w danym roku budżetowym i stanowi jeden z kluczowych wskaźników sytuacji finansowej jednostki samorządu terytorialnego. Informuje, czy Gmina zakończyła rok z nadwyżką budżetową czy też z deficytem. Analiza tego wyniku pozwala ocenić skuteczność zarządzania finansami publicznymi, poziom równowagi budżetowej, a także daje obraz możliwości inwestycyjnych lub potrzeb w zakresie korekty polityki wydatkowej.

Tabela przedstawia zestawienie dochodów, wydatków oraz salda budżetowego Gminy Kościerzyna w latach 2019-2024.

Tabela 19 Zestawienie dochodów, wydatków oraz salda budżetowego Gminy Kościerzyna w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
dochody ogółem	93 232 527,38	101 962 498,05	109 560 753,87	107 578 183,35	100 752 831,49	121 007 945,33
wydatki ogółem	83 134 919,93	95 949 507,47	112 541 518,41	112 058 839,78	99 700 083,91	113 987 522,16
saldo	10 097 607,45	6 012 990,58	-2 980 764,54	-4 480 656,43	1 052 747,58	7 020 423,17

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 24.09.2025)

Analiza danych z tabeli ukazuje zmienną sytuację finansową Gminy Kościerzyna, z okresami zarówno nadwyżki, jak i deficytu budżetowego.

W pierwszych dwóch latach – 2019 i 2020 – Gmina osiągała dodatnie saldo budżetowe, co oznacza, że dochody przewyższały wydatki. Szczególnie korzystna sytuacja miała miejsce w 2019 roku, kiedy odnotowano najwyższą nadwyżkę budżetową w analizowanym okresie. Wskazuje to na dobrą równowagę finansową oraz skuteczne planowanie i realizację budżetu w tym czasie.

W latach 2021 i 2022 sytuacja uległa zmianie – pojawił się deficyt budżetowy. Wydatki przewyższyły dochody, co mogło być efektem zwiększonych nakładów, zwłaszcza inwestycyjnych, przy jednoczesnym spowolnieniu wzrostu dochodów. Największy deficyt wystąpił w 2022 roku.

Od 2023 roku sytuacja poprawiła się – budżet ponownie zamknął się niewielką nadwyżką, która znacznie wzrosła w 2024 roku. Chociaż różnica między dochodami a wydatkami była stosunkowo mała, oznacza to powrót do równowagi finansowej po dwóch latach deficytu.

Podsumowując, analiza salda budżetowego Gminy Kościerzyna w latach 2019–2024 wskazuje na ogólnie stabilną sytuację finansową oraz możliwość elastycznego dostosowywania polityki budżetowej do zmieniających się warunków. Niemniej jednak kluczowe pozostaje systematyczne monitorowanie salda budżetowego oraz precyzyjne dostosowywanie wydatków do poziomu przychodów, aby zapobiec powstawaniu zadłużenia.

Przedsiębiorczość

Rozwój przedsiębiorczości to istotny element kształtujący lokalną gospodarkę, wpływający zarówno na poziom aktywności ekonomicznej, jak i na warunki życia mieszkańców. W Gminie Kościerzyna działalność gospodarcza odgrywa ważną rolę w budowaniu lokalnego potencjału rozwojowego, wspierając tworzenie miejsc pracy, wzrost wpływów do budżetu oraz rozwój usług i infrastruktury. Struktura i dynamika sektora przedsiębiorstw mogą stanowić wskaźnik atrakcyjności gminy dla inwestorów oraz jej zdolności do reagowania na zmieniające się warunki rynkowe. W niniejszym rozdziale zaprezentowano dane dotyczące stanu przedsiębiorczości w Gminie Kościerzyna w ujęciu liczbowym i strukturalnym, uwzględniając zmiany zachodzące na przestrzeni ostatnich lat.

Podmioty gospodarcze

Podziału podmiotów gospodarczych można dokonać w oparciu o liczbę zatrudnionych osób.

Działalności gospodarcze według klas wielkości dzielą się na:

- mikroprzedsiębiorstwa – do 9 osób zatrudnionych,
- małe przedsiębiorstwa – od 10 do 49 osób zatrudnionych,
- średnie przedsiębiorstwa – od 50 do 249 osób zatrudnionych,
- duże przedsiębiorstwa – ponad 250 osób zatrudnionych.

Podmiotowe pogrupowanie pozwala dokładniej zobrazować przedsiębiorczość mieszkańców obszaru.

Tabela przedstawia dane dotyczące liczby podmiotów gospodarczych w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024 z uwzględnieniem podziału na mikroprzedsiębiorstwa oraz przedsiębiorstwa małe, średnie i duże.

Tabela 20 Liczba podmiotów gospodarczych według klas wielkości, zarejestrowanych w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
mikroprzedsiębiorstwa	1 368	1 441	1 519	1 592	1 634	1 691
małe przedsiębiorstwa	37	36	37	39	39	38
średnie przedsiębiorstwa	3	3	3	3	3	3
duże przedsiębiorstwa	1	1	1	1	1	1
Ogółem	1 409	1 481	1 560	1 635	1 677	1 733

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 10.07.2025)

W latach 2019–2024 w Gminie Kościerzyna obserwowano systematyczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych, w głównej mierze oparty na mikroprzedsiębiorstwach, których liczba wzrosła z 1 368 w 2019 roku do 1 691 w 2024 roku. Udział małych przedsiębiorstw w ogólnej strukturze pozostał stabilny, z niewielkimi wahaniami. Liczba średnich i dużych przedsiębiorstw nie uległa zmianie przez cały analizowany okres – utrzymywała się odpowiednio na poziomie 3 i 1 podmiotu. Dane te potwierdzają dominację

mikroprzedsiębiorstw w lokalnej gospodarce oraz relatywnie niską obecność większych podmiotów.

Do największych podmiotów w Gminie należą Zakład Porcelany Stołowej Lubiana SA, UNIBUD oraz powstający SENDOM, które istotnie wpływają na wzmocnienie lokalnego rynku pracy, a także stwarzają warunki sprzyjające dalszemu rozwojowi przedsiębiorczości i sektora usług.

W celu dalszego wzmocnienia lokalnej gospodarki, Gmina Kościerzyna powinna kontynuować działania wspierające rozwój mikroprzedsiębiorstw. Jednocześnie warto podejmować inicjatywy ukierunkowane na przyciąganie i rozwój małych, średnich oraz dużych przedsiębiorstw, które mogą w dłuższej perspektywie przyczynić się do zwiększenia zatrudnienia i dywersyfikacji struktury gospodarczej.

Kolejnym wskaźnikiem obrazującym strukturę podmiotów gospodarczych jest podział przedsiębiorstw zgodnie z tzw. Polską Klasyfikacją Działalności (PKD), która stanowi umownie przyjęty, hierarchicznie usystematyzowany podział działalności gospodarczych wykonywanych przez podmioty gospodarcze.

Od 1 stycznia 2025 roku obowiązuje nowa klasyfikacja PKD, jednakże w badanym okresie dane były porządkowane według PKD z roku 2007, dlatego w Diagnozie również obowiązuje ówczesny podział.

Zgodnie ze wspomnianą klasyfikacją sekcje przedstawione w następującej tabeli dotyczą następujących działalności gospodarczych:

- sekcja A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo;
- sekcja B – górnictwo i wydobywanie;
- sekcja C – przetwórstwo przemysłowe;
- sekcja D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych;
- sekcja E – dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami;
- sekcja F – budownictwo;
- sekcja G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych i motocykli;
- sekcja H – transport i gospodarka magazynowa;

- sekcja I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi;
- sekcja J – informacja i komunikacja;
- sekcja K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa;
- sekcja L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości;
- sekcja M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna;
- sekcja N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca;
- sekcja O – administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenie społeczne;
- sekcja P – edukacja;
- sekcja Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna;
- sekcja R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją;
- sekcja S i T – pozostała działalność usługowa, gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników oraz produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby.

Tabela przedstawia podmioty gospodarcze według sekcji PKD 2007 zarejestrowane w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024.

Tabela 21 Podmioty gospodarcze według sekcji PKD 2007 w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Sekcja A	26	26	26	26	27	27
Sekcja B	3	4	4	5	7	7
Sekcja C	185	184	192	208	203	203
Sekcja D	0	0	2	1	0	0
Sekcja E	9	6	5	5	5	5
Sekcja F	389	421	445	482	494	508
Sekcja G	202	213	219	210	218	221
Sekcja H	143	143	151	160	166	174

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Sekcja I	48	50	57	54	55	55
Sekcja J	12	12	15	18	22	27
Sekcja K	15	15	13	15	19	22
Sekcja L	13	14	15	15	15	17
Sekcja M	77	79	83	88	90	95
Sekcja N	41	46	54	64	67	66
Sekcja O	11	11	11	11	11	11
Sekcja P	55	58	60	59	56	54
Sekcja Q	55	63	63	61	63	68
Sekcja R	29	29	30	30	30	31
Sekcje S i T	91	101	108	116	121	133

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 10.07.2025)

Wśród sekcji występujących w Gminie Kościerzyna najczęściej, można wymienić:

- sekcję F (budownictwo),
- sekcję C (wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych),
- sekcję G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych i motocykli),
- sekcję H (transport i gospodarka magazynowa),
- sekcję S i T (pozostała działalność usługowa, gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników oraz produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby).

Rynek pracy

Niezwykle ważną kwestią w odniesieniu do sfery gospodarczej, a co za tym do rynku pracy jest poziom bezrobocia. Zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U.2025.214) bezrobotnym jest osoba:

- która ukończyła 18 lat i nie osiągnęła wieku emerytalnego,
- niezatrudniona i niewykonywająca innej pracy zarobkowej,
- zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy,
- zarejestrowana we właściwym dla miejsca zameldowania powiatowym urzędzie pracy,
- poszukująca zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej.

Analizę danych dotyczących bezrobocia przeprowadza się w oparciu o jego dwa typy – bezrobocie jawne (rejestrowane) oraz bezrobocie utajone (ukryte). Jawne dotyczy osób, które zarejestrowały się w urzędzie pracy i uzyskały status osoby bezrobotnej. O bezrobociu utajonym mówimy w odniesieniu do osób nieaktywnych zawodowo i jednocześnie nieobjętych ewidencją z powodu niezarejestrowania w powiatowym urzędzie pracy, z tego właśnie względu należy zaznaczyć, że wszelkie statystyki dotyczące bezrobocia jawnego, dlatego mogą nie oddawać rzeczywistego stanu.

Tabela obrazuje sytuację bezrobocia rejestrowanego w Gminie Kościerzyna w 2019-2024 roku w zestawieniu z danymi z powiatu kościerskiego, województwa pomorskiego i całej Polski.

Tabela 22 Osoby bezrobotne w Gminie Kościerzyna w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem						
Gmina Kościerzyna	359	459	408	433	427	414
powiat kościerski	1 697	2 161	1 791	1 908	1 948	1 876
województwo pomorskie	41 817	56 216	47 682	42 401	42 807	42 924
Polska	866 374	1 046 432	895 203	812 301	788 229	786 179
mężczyźni						

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem						
Gmina Kościerzyna	125	185	161	163	175	176
powiat kościerski	654	918	690	736	800	833
województwo pomorskie	15 547	22 953	19 063	16 608	17 253	18 005
Polska	386 959	484 826	413 268	375 892	373 293	380 373
kobiety						
Gmina Kościerzyna	234	274	247	270	252	238
powiat kościerski	1 043	1 243	1 101	1 172	1 148	1 043
województwo pomorskie	26 270	33 263	28 619	25 793	25 554	24 919
Polska	479 415	561 606	481 935	436 409	414 936	405 806

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 10.07.2025)

W latach 2019–2024 liczba osób bezrobotnych w Gminie Kościerzyna kształtowała się na stosunkowo stabilnym poziomie, z niewielkimi wahaniami pomiędzy poszczególnymi latami. Najwyższy poziom bezrobocia odnotowano w 2020 roku, co było zgodne z ogólnokrajowym trendem wzrostu bezrobocia w związku z pandemią COVID-19. W kolejnych latach liczba bezrobotnych w Gminie stopniowo malała lub utrzymywała się na zbliżonym poziomie, osiągając w 2024 roku wartość 414 osób.

Podobne tendencje obserwowano na poziomie powiatu kościerskiego, województwa pomorskiego oraz całego kraju – we wszystkich jednostkach zauważalny był wzrost bezrobocia w 2020 roku, po którym następował jego stopniowy spadek. Mimo tego, zarówno w Gminie, jak i w szerszym ujęciu terytorialnym, poziom bezrobocia w 2024 roku nadal nie powrócił całkowicie do wartości sprzed pandemii.

W podziale na płeć w Gminie Kościerzyna przez cały analizowany okres liczba bezrobotnych kobiet pozostawała wyraźnie wyższa niż liczba bezrobotnych mężczyzn, co również było zgodne z obserwowanym trendem na poziomie powiatowym, wojewódzkim i krajowym. W 2024 roku

bez pracy pozostawało 238 kobiet i 176 mężczyzn, co wskazuje na utrzymującą się nierównowagę na lokalnym rynku pracy ze względu na płeć.

Dane te pokazują, że sytuacja na rynku pracy w Gminie Kościerzyna pozostaje relatywnie stabilna i odzwierciedla tendencje obserwowane w szerszym kontekście regionalnym i ogólnopolskim. Jednocześnie widoczna jest potrzeba dalszego wsparcia aktywizacji zawodowej, szczególnie wśród kobiet.

Tabela przedstawia liczbę osób długotrwale bezrobotnych w odniesieniu do Gminy Kościerzyna, powiatu kościerskiego, województwa pomorskiego oraz całej Polski w latach 2019-2024.

Tabela 23 Długotrwale bezrobotni w Gminie Kościerzyna w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Kościerzyna	164	216	208	215	207	210
powiat kościerski	758	1 038	996	902	883	971
województwo pomorskie	17 688	23 656	25 171	19 356	18 526	18 637
Polska	432 438	515 776	506 454	419 680	385 871	381 777

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 10.07.2025)

Najwyższy poziom osób długotrwale bezrobotnych w Gminie Kościerzyna odnotowano w 2020 roku, natomiast w latach kolejnych liczba ta nieznacznie spadała lub utrzymywała się na zbliżonym poziomie. W 2024 roku w Gminie zarejestrowano 210 osób długotrwale bezrobotnych, co oznacza poziom zbliżony do tego sprzed sześciu lat.

Podobną tendencję obserwuje się również w ujęciu powiatowym, wojewódzkim i krajowym. W 2020 i 2021 roku, w okresie pandemii, liczba osób długotrwale bezrobotnych wyraźnie wzrosła, po czym w kolejnych latach zaczęła się stopniowo obniżać. Mimo tego w 2024 roku wartości te nadal pozostają wyższe niż w roku 2019, zwłaszcza w skali kraju i województwa.

Dane te wskazują, że długotrwale bezrobocie pozostaje wyzwaniem zarówno na poziomie lokalnym, jak i ogólnopolskim. W Gminie Kościerzyna sytuacja w tej kategorii nie pogorszyła się znacząco, jednak utrzymujący się poziom długotrwałego bezrobocia wskazuje na potrzebę kontynuacji działań aktywizacyjnych i wsparcia osób najbardziej oddalonych od rynku pracy.

Następna tabela przedstawia liczbę osób pracujących według płci w Gminie Kościerzyna w porównaniu do powiatu kościerskiego, województwa pomorskiego i kraju w latach 2022-2024.

Tabela 24 Liczba pracujących według płci w Gminie Kościerzyna w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2022-2024

	2022	2023	2024
ogólnie			
Gmina Kościerzyna	6 371	6 394	6 390
powiat kościerski	27 654	27 517	27 515
województwo pomorskie	924 762	927 968	934 330
Polska	15 168 969	15 142 530	15 140 730
mężczyźni			
Gmina Kościerzyna	3 559	3 559	3 581
powiat kościerski	15 373	15 299	15 287
województwo pomorskie	485 964	487 425	489 354
Polska	8 011 239	7 987 043	7 965 914
kobiety			
Gmina Kościerzyna	2 812	2 835	2 809
powiat kościerski	12 281	12 218	12 228
województwo pomorskie	438 798	440 543	444 976
Polska	7 157 730	7 155 487	7 174 816

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 10.07.2025)

W 2022 roku liczba osób zatrudnionych w Gminie Kościerzyna wynosiła 6 371, natomiast w 2024 – 6 390, co oznacza niewielkie zmiany w ogólnej liczbie pracujących. Podobna tendencja widoczna była również na poziomie powiatu kościerskiego, województwa

pomorskiego oraz całego kraju, gdzie liczby zatrudnionych również pozostawały względnie stałe, z niewielkimi odchyleniami rocznymi.

Analiza struktury zatrudnienia według płci pokazuje, że w Gminie Kościerzyna nieco więcej osób pracujących stanowili mężczyźni, których liczba w 2024 roku wyniosła 3 581, wobec 2 809 pracujących kobiet. Taka proporcja utrzymywała się w analizowanym okresie, podobnie jak w pozostałych badanych jednostkach – zarówno w powiecie, jak i województwie oraz całym kraju udział mężczyzn wśród osób pracujących był nieznacznie wyższy niż kobiet.

Dane te wskazują na stabilność lokalnego rynku pracy w Gminie Kościerzyna, przy jednoczesnym zachowaniu strukturalnych różnic w zatrudnieniu ze względu na płeć. Brak wyraźnych zmian w liczbie pracujących może świadczyć o nasyceniu rynku pracy lub utrzymaniu się równowagi między popytem a podażą zatrudnienia w regionie.

Współpraca samorządowa i międzynarodowa

Współpraca między jednostkami samorządu terytorialnego – zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym – odgrywa coraz większą rolę w skutecznym zarządzaniu lokalnymi społecznościami. W realiach postępującej globalizacji, integracji europejskiej oraz dynamicznych zmian społeczno-gospodarczych, samorządy coraz chętniej nawiązują partnerstwa, które pozwalają na wymianę doświadczeń, wspólne podejmowanie wyzwań i realizację projektów o szerszym zasięgu. Takie działania sprzyjają nie tylko poprawie jakości życia mieszkańców, ale także przyczyniają się do wzmocnienia pozycji poszczególnych regionów na forum międzynarodowym oraz budowania trwałych relacji między wspólnotami lokalnymi. Gmina Kościerzyna prowadzi partnerskie kontakty z Gminą Cölbe w Niemczech, Gminą Pniewy w Wielkopolsce i Gminą Radków w powiecie kłodzkim.

Współpraca ma służyć wzajemnemu poznaniu się i nawiązywaniu przyjaźni oraz stwarzaniu warunków do kontaktów zawodowych i osobistych przedstawicieli poszczególnych grup społecznych.

Gmina Cölbe

Cölbe – miejscowość i gmina w kraju związkowym Hesja, w rejencji Gießen, w powiecie Marburg-Biedenkopf, położona nad rzeką Lahn.

Współpraca między gminami ma swój początek z uwagi na polsko-niemieckie małżeństwo. W jego następstwie w roku 1988 do Kościerzyny przybyła pierwsza 20-osobowa oficjalna

delegacja z Cölbe na czele z burmistrzem Jürgenem Butte i przewodniczącym Rady Gminy Helmutem Fiedlerem. Zawarto wówczas wstępne ustalenia o partnerskiej współpracy gmin. Ostatecznie umowy partnerskie zostały podpisane przez przedstawicieli władz obydwu gmin w latach 1990-1991.

Współpraca trwa do dnia dzisiejszego, polega na utrzymywaniu wzajemnych spotkań młodzieży, kontaktach osób działających w różnych organizacjach społecznych czy wzajemnych wizytach.

Gmina Pniewy

Pniewy – gmina w województwie wielkopolskim, w powiecie szamotulskim.

Kontakt między gminami nawiązał się podczas dożynek w Zajączkowie w 2014 roku, na których obecni byli Zespół Folklorystyczny "Kaszubskie Nuty" z Nowego Klincza oraz delegacja złożona z wójta i radnych. Gmina Pniewy oraz Gmina Kościerzyna 13 czerwca 2015 roku oficjalnie podpisała "Umowę o partnerskiej współpracy".

W ramach współpracy uczniowie z Gminy Kościerzyna corocznie spędzają wakacje w Pniewach, a ich rówieśnicy w tym samym czasie przebywają w Gminie Kościerzyna. Seniorzy z obu partnerskich gmin spotykają się przy różnych okazjach. Organizowane są koncerty orkiestr dętych z partnerskich gmin, wspólne działania podejmują również sportowcy.

Gmina Radków

Radków – gmina w województwie dolnośląskim, w powiecie kłodzkim.

Gmina Kościerzyna i Gmina Radków 31 maja 2019 roku podpisały umowę partnerską w Urzędzie Miejskim w Pniewach, gdzie spotkali się przedstawiciele gmin: Kościerzyna, Pniewy, Radków oraz Cölbe.

Współpraca ma miejsce w zakresie: oświaty, wychowania i edukacji, kultury, rekreacji, sportu i turystyki, wymiany młodzieży, współpracy między jednostkami ochotniczej straży pożarnej oraz kołami gospodyń wiejskich, promowania kultury regionalnej, zadań o charakterze ogólnospołecznym, wspierania i upowszechniania idei samorządowej i promocji gmin przy udziale mieszkańców

Dodatkowo Gmina Kościerzyna jest członkiem dwóch organizacji zrzeszających jednostki samorządu terytorialnego: Związku Gmin Wiejskich RP i Związku Gmin Pomorskich. Ponadto

należy do Związku Gmin Wierzyca realizującego zadania z zakresu gospodarki odpadami, a także do Lokalnej Organizacji Turystycznej „Serce Kaszub”, Lokalnej Grupy Działania STOLEM i Lokalnej Grupy Rybackiej „Mòrénka”.

Związek Gmin Wiejskich RP to największa ogólnopolska organizacja skupiająca gminy wiejskie i miejsko-wiejskie, jej podstawowym celem jest integracja samorządów wiejskich i rozwiązywanie typowych problemów tego środowiska. Działania Związku dotyczą m. in. negocjacji z Rządem, konsultacji w Parlamencie, wymiany doświadczeń pomiędzy członkami, jak i działań w celu gospodarczego i kulturalnego rozwoju gmin wiejskich. Organizacja wspiera przedstawicieli samorządów poprzez realizowanie licznych szkoleń, warsztatów, konferencji oraz realizowanie programów badawczo-analitycznych.

Związek Gmin Pomorskich (dalej ZGP) jest najstarszą i największą w województwie pomorskim organizacją zrzeszającą jednostki samorządu terytorialnego oraz jedną z największych w kraju. Obecnie zrzesza 96 gmin wiejskich, miejsko-wiejskich i miejskich. Organizacja zajmuje się reprezentowaniem i obroną wspólnych interesów zrzeszonych jednostek samorządu terytorialnego. ZGP w swoich działaniach skupia się m. in. na promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej mieszkańców gmin, edukacji ekologicznej, rozwoju dialogu społecznego, upowszechnieniu i ochronie praw kobiet oraz działaniu na rzecz rozwoju i ochrony gospodarki środowiskowej, w tym rybołówstwa.

Związek Gmin Wierzyca to międzygminny związek powołany w celu realizacji zadań z zakresu gospodarki odpadami określonych przepisami prawa, a do jego zadań należą:

- zapewnienie objęcia wszystkich właścicieli nieruchomości zorganizowanym systemem odbierania wszystkich rodzajów odpadów komunalnych,
- ograniczenie składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji,
- osiągnięcie ustawowych poziomów odzysku i recyklingu odpadów komunalnych,
- dokonywanie corocznej analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi i sprawozdawanie z realizacji powierzonych zadań,
- upowszechnianie idei prawidłowego gospodarowania odpadami wśród społeczności lokalnych i zachęcanie do współpracy w tym zakresie,
- edukacja ekologiczna.

Uczestnikami Związku Gmin Wierzyca są: Gmina Bobowo, Gmina Kościerzyna, Miasto Kościerzyna, Gmina Lubichowo, Gmina Nowa Karczma, Gmina Przywidz, Gmina Skórcz, Miasto Skórcz, Gmina Smętowo Graniczne, Gmina Stara Kiszewa. Wójt Gminy Kościerzyna pełni funkcję Przewodniczącego Zgromadzenia Związku Gmin Wierzyca.

Lokalna Organizacja Turystyczna „Serce Kaszub” (dalej LOT) to stowarzyszenie, którego członkami są samorządy, instytucje i podmioty z branży turystycznej czynnie wspierające rozwój turystyki, z kolei LOT „Serce Kaszub” jest członkiem Pomorskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej.

LOT powstało w celu promocji turystyki i rekreacji na Ziemi Kościerskiej – miejsca niezwykle atrakcyjnego na Kaszubach. Promocja regionu obejmuje działania tj. tworzenie własnych przewodników, map, tworzenie produktów turystycznych z regionu, promocja Kaszub, a szczególnie Serca Kaszub, wspieranie rozwoju turystyki i kultury na Ziemi Kościerskiej, koordynacja współpracy pomiędzy samorządami terytorialnymi a lokalną branżą turystyczną.

Lokalna Grupa Działania STOLEM, celem stowarzyszenia jest działalność na rzecz zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich poprzez opracowanie i realizację lokalnej strategii rozwoju, zwiększenie atrakcyjności krajobrazowej, ekologicznej, turystycznej oraz inwestycyjnej regionu, prowadzenie programów stypendialnych, organizowanie szkoleń i konkursów, przeciwdziałanie bezrobociu, wykluczeniu społecznemu i ubóstwu, zachowanie dziedzictwa lokalnego oraz rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej, drogowej.

Lokalna Grupa Rybacka „Mòrénka”, stowarzyszenie jest jedną z siedmiu lokalnych grup rybackich w województwie pomorskim. Głównym celem Stowarzyszenia jest działanie na rzecz poprawy sytuacji społecznej i gospodarczej sektora rybackiego oraz społeczności lokalnej obszaru objętego realizacją Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Rybackich, a w tym minimalizacja zaniku sektora rybackiego, ochrona siedlisk, obszarów leśnych, linii brzegowej zbiorników i cieków wodnych czy też mobilizacja społeczności lokalnej do aktywnego udziału w procesie rozwoju obszarów zależnych od rybactwa.

Partnerstwo Rezerwatu Biosfery Bory Tucholskie to niezinstytucjonalizowana forma współpracy 16 gmin z czterech powiatów (chojnickiego, kościerskiego, starogardzkiego

i bytowskiego). Powstało na mocy listu intencyjnego z 28 września 2020 roku oraz regulaminu z grudnia 2020 roku.

Celem partnerstwa jest wspólne planowanie rozwoju lokalnego, realizacja projektów społeczno-gospodarczych i środowiskowych oraz dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców. W szczególności działania skupiają się na zrównoważonym rozwoju, ochronie przyrody, wspieraniu turystyki (rodzinnej i senioralnej), integracji usług publicznych oraz aktywizacji społeczno-gospodarczej regionu.

Związek Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) MOF Kościerzyny powstał 23 grudnia 2024 roku na mocy porozumienia podpisanego przez trzy samorządy: miasto Kościerzyna oraz gmin Kościerzyna i Nowa Karczma. Celem ZIT jest wspólna realizacja projektów rozwojowych z wykorzystaniem środków z programu Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021–2027.

W ramach strategii MOF planowane są m.in. termomodernizacje budynków publicznych, budowa infrastruktury do zagospodarowania wód opadowych, rozwój sieci ścieżek pieszo-rowerowych (np. trasa Wielki Klincz–Nowy Barkoczyn) oraz inwestycje w ochronę zdrowia.

Analiza SWOT sfery gospodarczej

Analiza SWOT sfery gospodarczej pozwala na ocenę kluczowych atutów i słabości lokalnej gospodarki oraz identyfikację szans i zagrożeń wynikających z otoczenia zewnętrznego. Stanowi istotne narzędzie wspierające planowanie strategiczne, umożliwiając wskazanie kierunków rozwoju oraz potencjalnych obszarów interwencji dla zwiększenia konkurencyjności i zrównoważonego wzrostu gospodarczego.

Tabela przedstawia analizę SWOT sfery gospodarczej.

Tabela 25 Analiza SWOT sfery gospodarczej

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none">• zwiększające się dochody Gminy,• stabilny poziom dochodów własnych,• dodatnie saldo budżetowe,• stały wzrost liczby podmiotów gospodarczych,• funkcjonowanie średnich i dużych przedsiębiorstw,• współpracy z innymi gminami oraz stowarzyszeniami.	<ul style="list-style-type: none">• znacznie wyższe bezrobocie wśród kobiet,• wysoki i utrzymujący się poziom długotrwałego bezrobocia.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none">• możliwość dalszego rozwoju przedsiębiorczości,• aktywizacja zawodowa mieszkańców, a w szczególności kobiet,• szansa na pozyskiwanie funduszy zewnętrznych,• zmniejszenie bezrobocia oraz bezrobocia długotrwałego.	<ul style="list-style-type: none">• następstwa związane z wojną na Ukrainie,• wrażliwość rynku pracy na zewnętrzne kryzysy (np. pandemie, spowolnienia gospodarcze).• ryzyko trwałego wykluczenia osób długotrwanie bezrobotnych,• wzrost bezrobocia,• rosnąca inflacja.

źródło: opracowanie własne

Sfera przestrzenna

Położenie administracyjne i geograficzne

Gmina Kościerzyna położona jest w powiecie kościerskim w województwie pomorskim.

Rysunek przedstawia Gminę Kościerzynę na mapie województwa pomorskiego i powiatu kościerskiego.

Rysunek 1 Położenie Gminy Kościerzyna na mapie województwa pomorskiego i powiatu kościerskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://www.wikipedia.pl/>

W skład Gminy wchodzi 36 sołectw:

- Czarlina,
- Cząstkowo,
- Dębogóry,
- Dobrogoszcz,
- Gostomie,
- Grzybowo,
- Juszki,
- Kaliska Kościerskie,

- Kłobuczyno,
- Korne,
- Kościerska Huta,
- Kościerzyna-Wybudowanie,
- Loryniec, Łubiana,
- Małe Stawiska,
- Mały Klincz,
- Mały Podleś,
- Niedamowo,
- Nowa Kiszewa,
- Nowa Wieś Kościerska,
- Nowy Klincz,
- Nowy Podleś,
- Puc,
- Rotembark,
- Sarnowy,
- Skorzewo,
- Stawiska,
- Sycowa Huta,
- Szarlota,
- Szenajda,
- Wąglkowice,
- Wdzydze,
- Wielki Klincz,
- Wielki Podleś,
- Wieprznica,
- Zielenin.

Gmina Kościerzyna sąsiaduje miastem Kościerzyna oraz z gminami: Nowa Karczma, Liniewo, Stara Kiszewa, Karsin, Dziemiany oraz Lipusz, a także z gminami powiatu kartuskiego: Stężycza oraz Sulęczyno.

Ład przestrzenny

Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 roku (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1465, 1572, 1907, 1940) ład przestrzenny stanowi jedno z zadań własnych gminy. Jego realizacja opiera się w pierwszej kolejności na uchwaleniu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, a następnie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Gmina jest zobowiązana do wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

W związku z uchwaleniem ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1130, 1907, 1940), gminy mają obowiązek sporządzić plan ogólny.

W związku z tym, że dokument musi zostać opracowany najpóźniej do 30 czerwca 2026 roku (zgodnie z aktualnym stanem prawnym, na dzień sporządzania Diagnozy), obowiązującym dokumentem planistycznym w czasie tworzenia Diagnozy Gminy Kościerzyna jest Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego (z ostatnimi zmianami wprowadzonymi na mocy uchwały Nr XIII/505/23 Rady Gminy Kościerzyna z dnia 8 grudnia 2023 roku).

Tabela przedstawia uchwały dotyczące zagospodarowania przestrzennego podjęte przez Radę Gminy Kościerzyna w 2024 roku.

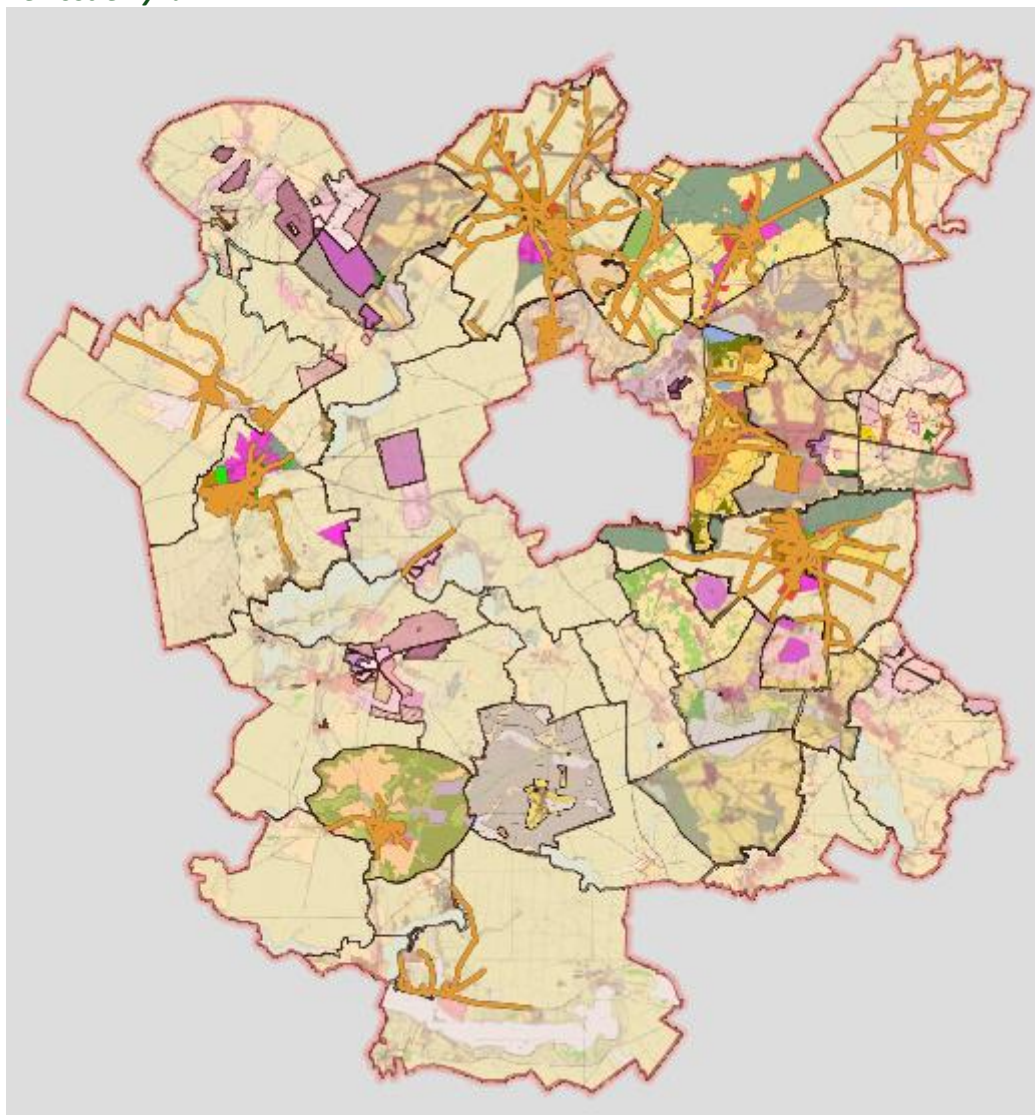
Tabela 26 Uchwały dotyczące zagospodarowania przestrzennego podjęte przez Radę Gminy Kościerzyna w 2024 roku

Nazwa planu	Funkcja wiodąca	Nr i data uchwały Rady Gminy	Ogłoszenie w Dzienniku Urzędowym
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 246/6 w Dobrogoszczy	Teren usług lub produkcji	IX/54/24 z dnia 19 listopada 2024 r.	Dz. Urz.Woj. Pom. Poz. 5443
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Kościerzyna w obrębie geodezyjnym Gostomie dla terenów górnictwa i wydobywania oraz terenów elektrowni słonecznych	Tereny górnictwa i wydobywania oraz tereny elektrowni słonecznych	I/524/24 z dnia 26 stycznia 2024 r.	Dz. Urz.Woj.Pom. z 2024 r. poz.1088
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Kościerzyna w obrębie geodezyjnym Gostomie dla terenów górnictwa i wydobywania oraz terenów elektrowni słonecznych – Gostomie XX	Tereny górnictwa i wydobywania oraz tereny elektrowni słonecznych – Gostomie XX	I/525/24 z dnia 26 stycznia 2024 r.	Dz. Urz.Woj.Pom. z 2024 r. poz. 1092
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 276/1 w obrębie geod. Grzybowo	Teren usług	X/69/24 z dnia 18 grudnia 2024 r.	Dz. Urz.Woj.Pom. z 2024 r. poz. 246
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 77/3, 75/50, 75/51, 156/4 oraz części działek nr 76/15, 124/1, 125/2 w obrębie geod. Kościerska Huta	Tereny elektrowni słonecznych	X/71/24 z dnia 18 grudnia 2024 r.	Dz. Urz.Woj.Pom. z 2025 r. Poz. 248

Nazwa planu	Funkcja wiodąca	Nr i data uchwały Rady Gminy	Ogłoszenie w Dzienniku Urzędowym
Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 69/3 w obrębie geodezyjnym Lizaki	Tereny górnictwa i wydobycia oraz elektrowni słonecznej	X/70/24 z dnia 18 grudnia 2024 r.	Dz. Urz.Woj.Pom. z 2025 r. Poz. 247
Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 432, 433, 434 w Niedamowie	Tereny zabudowy usług turystyki lub teren sportu i rekreacji, w tym usług hotelarskich	IV/551/24 Z dnia 30 kwietnia 2024 r.	Dz. Urz.Woj.Pom. z 2024 r. poz. 2564
Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 574/1 i 574/4 dla obrębu geod. Wielki Klincz	Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej lub usług	X/68/24 z dnia 18 grudnia 2024 r	Dz. Urz.Woj.Pom. z 2025 r. Poz. 245
Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 506/2 w Wielkim Podlesiu	Tereny zabudowy mieszkaniowej	III/18/24 z dnia 18 czerwca 2024 roku	Dz. Urz.Woj.Pom z 2024 r. poz. 3376

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie Gminy Kościerzyna za rok 2024

Rysunek 2 Zasięg obowiązujących Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego (MZIP) w Gminie Kościerzyna

Źródło: <https://sip.gison.pl/koscierzynaqmina>

Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego pokrywają Gminę Kościerzyna w 99%.

Gospodarka mieszkaniowa

Zgodnie z ustawą z dnia 21 czerwca 2001 roku o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U.2023.725 t.j.), do podstawowych obowiązków gminy należy zaspakajanie potrzeb mieszkaniowych gospodarstw domowych znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, w szczególności poprzez zapewnienie lokali socjalnych oraz lokali zamiennych.

Realizacja tych zadań odbywa się w ramach mieszkaniowego zasobu gminy, którym jednostka samorządu terytorialnego zarządza zgodnie z przepisami prawa oraz przyjętymi lokalnie dokumentami planistycznymi.

W celu właściwego gospodarowania tym zasobem, rada gminy (lub miasta) posiada kompetencje do uchwalania m.in.:

- wieloletnich programów gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy, które określają kierunki polityki mieszkaniowej oraz plany inwestycyjne,
- zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład gminnego zasobu mieszkaniowego, w tym kryteriów przydziału mieszkań,
- polityki czynszowej, w tym wysokości stawek czynszu oraz warunków jego obniżania dla najemców znajdujących się w trudnej sytuacji ekonomicznej.

Dzięki temu samorzady mogą prowadzić świadomą i odpowiedzialną politykę mieszkaniową, dostosowaną do lokalnych uwarunkowań społeczno-gospodarczych.

Tabela przedstawia zasoby mieszkaniowe Gminy Kościerzyna w latach 2019-2024.

Tabela 27 Zasoby mieszkaniowe w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
liczba budynków mieszkalnych	3 597	3 700	3 776	3 846	3 901	3 933
liczba mieszkań	4 176	4 456	4 509	4 581	4 636	4 675
powierzchnia użytkowa mieszkań (m ²)	446 513	476 871	484 049	493 263	501 508	507 977

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 10.07.2025)

W analizowanym okresie zarówno liczba budynków mieszkalnych, jak i liczba mieszkań sukcesywnie rosła z roku na rok, co świadczy o stałym rozwoju budownictwa mieszkaniowego w gminie. Równolegle zwiększała się także łączna powierzchnia użytkowa mieszkań, co może wskazywać nie tylko na powstawanie nowych lokali, ale również na poprawę warunków mieszkaniowych i rozwój przestrzenny zabudowy. Dane te potwierdzają pozytywny trend inwestycyjny oraz rosnące zapotrzebowanie na lokale mieszkalne na obszarze Gminy.

Gmina Kościerzyna posiada Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Kościerzyna na lata 2024-2030 przyjęty na mocy uchwały nr I/528/24 Rady Gminy

Kościerzyna z dnia 26 stycznia 2024 roku i zaktualizowany uchwałą nr IX/53/24 Rady Gminy Kościerzyna z dnia 19 listopada 2024 roku.

Gmina w swoim zasobie posiada 28 mieszkań, w tym 26 mieszkań komunalnych, 1 mieszkania treningowe i 1 mieszkanie socjalne, które zlokalizowane są w następujących miejscowościach:

- Mały Klincz – 15 mieszkań,
- Wdzydze – 2 mieszkania,
- Wąglkowice – 2 mieszkania,
- Wielki Klincz – 5 mieszkania,
- Kłobuczyno – 1 mieszkanie,
- Gostomie – 1 mieszkanie socjalne,
- Niedamowo – 1 mieszkanie treningowe (zarządzane przez GOPS) oraz 1 mieszkanie komunalne (zarządzane przez Zakład Komunalny).

Infrastruktura techniczna

Zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 1153.) oraz ustawą z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1145, 1222, 1717, 1881, z 2025 r. poz. 1077, 1080.) w skład infrastruktury technicznej wchodzi drogi oraz sieci: wodociągowa, kanalizacyjna, gazowa, ciepłownicza, elektryczna, telekomunikacyjna.

Infrastruktura wodociągowa i kanalizacyjna

Zapewnienie dostępu do wody pitnej o odpowiednich parametrach jakościowych to jedno z podstawowych zadań własnych Gminy.

W 2024 roku stopień zwodociągowania Gminy Kościerzyna wynosił ok. 92%. Stan sieci na koniec 2024 roku wyniósł 248,38km.

W 2024 roku odebrano 167 przyłączy wodociągowych, co stanowi ok. 4% ogółu przyłączy wodociągowych. Długość sieci wodociągowej wybudowanej w 2024 roku to 3,67 km.

Stopień skanalizowania Gminy Kościerzyna wyniósł w 2024 roku ok. 69%. Długość sieci kanalizacyjnej na koniec 2024 roku wynosił 144,93km.

W 2024 roku odebrano 157 przyłączy kanalizacyjnych, co stanowi ok. 7,3% ich ogółu. Długość sieci kanalizacji sanitarnej wybudowanej w 2024 roku to 2,33 km.

Za realizację zadań wodociągowo-kanalizacyjnych odpowiedzialny jest Zakład Komunalny Gminy Kościerzyna.

Tabela przedstawia odsetek mieszkańców korzystających z infrastruktury wodociągowej w Gminie Kościerzyna w porównaniu z powiatem kościerskim, województwem pomorskim oraz krajem w latach 2019-2024.

Tabela 28 Odsetek mieszkańców korzystających z infrastruktury wodociągowej w Gminie Kościerzyna w odniesieniu do powiatu, województwa oraz kraju w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Kościerzyna	70,1	70,7	70,9	71,0	71,2	71,3
powiat kościerski	85,1	85,5	85,6	85,7	86,0	86,2
województwo pomorskie	96,5	96,6	96,7	96,8	96,8	96,9
Polska	92,2	92,2	92,4	92,5	92,6	92,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dostęp: 12.11.2025)

W latach 2019–2024 odsetek mieszkańców Gminy Kościerzyna korzystających z infrastruktury wodociągowej stopniowo wzrastał, jednak wciąż pozostaje niższy niż średnia dla powiatu, województwa i kraju. Choć obserwowany jest pozytywny trend, Gmina nadal odbiega od standardów dostępności usług wodociągowych w szerszym kontekście terytorialnym, co może wskazywać na konieczność dalszych inwestycji w rozwój infrastruktury technicznej, zwłaszcza na obszarach mniej zurbanizowanych.

Następna tabela przedstawia informacje dotyczące ludności korzystającej z instalacji kanalizacyjnych w Gminie Kościerzyna w porównaniu z powiatem kościerskim, województwem pomorskim oraz krajem w latach 2019-2024.

Tabela 29 Odsetek mieszkańców korzystających z infrastruktury kanalizacyjnej w Gminie Kościerzyna w odniesieniu do powiatu, województwa oraz kraju w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Kościerzyna	54,1	54,7	55,2	55,5	56,6	59,5
powiat kościerski	72,4	73,5	73,9	74,3	74,8	75,6
województwo pomorskie	83,7	84,0	84,2	84,5	84,7	85,0

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Polska	71,2	71,6	71,9	72,3	72,6	72,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dostęp: 12.11.2025)

W Gminie Kościerzyna w 2024 roku 59,5% mieszkańców korzystało z infrastruktury kanalizacyjnej, co oznacza wzrost w porównaniu do 2019 roku (54,1%). Mimo stopniowej poprawy, wskaźnik ten pozostaje niższy niż średnia krajowa, a także niższy niż poziom odnotowany w powiecie kościerskim i województwie pomorskim, gdzie udział ludności objętej siecią kanalizacyjną jest zdecydowanie wyższy.

Zgodnie z Raportem o stanie Gminy, w 2024 roku na terenie Gminy Kościerzyna funkcjonowało 2 138 zbiorników bezodpływowych oraz 161 przydomowych oczyszczalni ścieków. Dane te wskazują, że na obszarach wiejskich, gdzie budowa sieci kanalizacyjnej bywa utrudniona lub nieopłacalna, mieszkańcy często korzystają z indywidualnych systemów gospodarki ściekowej. Choć rozwiązania te nie są uwzględniane w oficjalnych statystykach dotyczących dostępu do infrastruktury kanalizacyjnej, pełnią one istotną rolę w zapewnieniu podstawowych warunków sanitarnych, szczególnie na terenach o rozproszonej zabudowie.

Infrastruktura gazowa

Gmina Kościerzyna korzysta z infrastruktury gazowej, jej łączna długość w 2024 roku wynosiła 39 845 m.

Następna tabela przedstawia informacje dotyczące ludności korzystającej z instalacji gazowej w Gminie Kościerzyna w porównaniu z powiatem kościerskim, województwem pomorskim oraz krajem w latach 2019-2024.

Tabela 30 *Odsetek mieszkańców korzystających z infrastruktury gazowej w Gminie Kościerzyna w odniesieniu do powiatu, województwa oraz kraju w latach 2019-2024*

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Kościerzyna	2,9	3,9	4,2	4,5	4,6	4,7
powiat kościerski	1,9	2,8	3,3	3,6	3,8	4,2
województwo pomorskie	50,3	50,6	51,5	51,4	51,7	52,0
Polska	52,9	54,8	55,6	55,9	56,3	56,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dostęp: 12.11.2025)

W badanym okresie odsetek mieszkańców Gminy Kościerzyna korzystających z infrastruktury gazowej nieznacznie wzrastał. W 2019 roku wynosił 2,9, natomiast w roku 2024 ostatecznie wartość wskaźnika podniosła się do 4,7. Wynik ten jest wyższy niż w powiecie kościerskim, jednakże niższy niż w województwie pomorskim oraz kraju. Taki stan rzeczy może wynikać z rozproszonego charakteru zabudowy wiejskiej czy też wysokich kosztów rozbudowy sieci gazowej na terenach słabo zurbanizowanych. W związku z tym mieszkańcy w dużej mierze opierają się na alternatywnych źródłach energii, takich jak np. gaz płynny, drewno, węgiel czy instalacje OZE.

Infrastruktura drogowa

Podstawowy układ drogowy Gminy Kościerzyna tworzą drogi o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym. Są to: **droga krajowa nr 20** Stargard Szczeciński – Kościerzyna – Gdynia oraz **drogi wojewódzkie: nr 214** Łeba – Kościerzyna – Warlubie, **nr 221** Gdańsk – Kościerzyna i **nr 235** Korne - Chojnice. Szkielet ten uzupełniają drogi powiatowe oraz główne drogi gminne.

Przez Gminę przebiegają drogi powiatowe:

- (Węsiory) – Gostomie – Kościerzyna (1931G),
- Kościerzyna – Wdzydze – Olpuch (2403G).

Dodatkowo w Gminie krzyżują się szlaki komunikacyjne: drogi relacji Gdańsk, Gdynia – Chojnice, Toruń – Słupsk oraz linie kolejowe: Gdynia – Bydgoszcz, Gdynia – Chojnice.

Długość dróg gminnych wedle stanu na koniec 2024 roku przedstawia się następująco:

- Asfaltowe – 141,4 km,
- Utwardzone płytami YOMB – 20,00 km,
- Gruntowe – 491,70 km,
- Chodniki – 61,05 km.

Telekomunikacja

Zgodnie z opublikowanym 14 kwietnia 2025 roku raportem *Polska w zasięgu*², w Gminie Kościerzynie jest 4 487 punktów adresowych. Na koniec marca 2025 roku w zasięgu stacjonarnego dostępu do usług pasmowych były 4 393 punkty adresowe, a 94 pozostały bez

² <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/Dane-o-zasiiegu-internetu-stacjonarnego-nowy-raport-juz-dostepny>

zasięgu. Na wskazanym obszarze było 2 108 białych plam NGA. Od 1 stycznia 2023 do 31 marca 2025 roku obywatele zgłosili 159 zapotrzebowań na internet.

W Gminie zgłoszone zostały plany inwestycyjne obejmujące 864 punkty adresowe. Zgłoszone plany inwestycyjne przewidują objęcie w kolejnych 3 latach zasięgiem stacjonarnego dostępu do usług szerokopasmowych:

- 171 punktów adresowych znajdujących się już w zasięgu rzeczywistym;
- 119 punktów adresowych znajdujących się już w zasięgu wyłącznie hurtowym;
- 502 punkty adresowe znajdujące się już w zasięgu teoretycznym;
- 669 punktów adresowych znajdujących się w planie inwestycyjnym ze środków publicznych;
- 0 punktów adresowych znajdujących się w innym planie inwestycyjnym ze środków prywatnych;
- 72 punkty adresowe będące białymi plamami (bez zasięgu).

Gospodarka odpadami

Obowiązki związane z organizacją odbioru oraz zagospodarowania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości położonych na terenie Gminy Kościerzyna realizuje Związek Gmin Wierzyca. Związek ten odpowiada za odbiór odpadów zarówno z nieruchomości zamieszkałych przez mieszkańców Gminy, jak również z nieruchomości wykorzystywanych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe.

Na terenie nieruchomości selektywnie zbiera się papier, szkło, metale, tworzywa sztuczne, odpady ulegające biodegradacji, przeterminowane leki, chemikalia, zużyte baterie, akumulatory, sprzęt elektroniczny i elektryczny, opony, odpady wielogabarytowe oraz budowlane.

Związek Gmin Wierzyca od dnia 1 października 2020 roku nie organizuje odbioru odpadów komunalnych z nieruchomości niezamieszkałych – obowiązek ten realizuje firma PreZero Service Północ Sp. z o.o.

Ilość odebranych odpadów komunalnych przez firmę PreZero Service Północ Sp. z o.o. z obszaru Gminy Kościerzyna w 2024 roku wyniosła 4 669,94 Mg. Ilość odpadów na 1 mieszkańca 2024 roku wyniosła 295 kg.

Analiza SWOT sfery przestrzennej

W celu kompleksowego zebrania oraz uporządkowania informacji dotyczących diagnozy sfery przestrzennej Gminy Kościerzyna, niezwykle pomocne będzie przeprowadzenie analizy SWOT. Analiza ta umożliwi szczegółowe zidentyfikowanie mocnych i słabych stron Gminy, co stanowi fundament do lepszego zrozumienia obecnej sytuacji przestrzennej. Ponadto, pozwoli również na wyodrębnienie istotnych szans, które mogą zostać wykorzystane w procesie rozwoju oraz zagrożeń, które mogą mieć negatywny wpływ na funkcjonowanie i przyszły rozwój obszaru, co przedstawia kolejna tabela.

Tabela 31 Analiza SWOT sfery przestrzennej

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none">• korzystne położenie geograficzne,• Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego pokrywające prawie całą Gminę,• rosnąca liczba budynków mieszkalnych,• rosnący odsetek mieszkańców korzystających z infrastruktury wodociągowej oraz kanalizacyjnej,• większość Gminy znajduje się w zasięgu stacjonarnego dostępu do usług szerokopasmowych.	<ul style="list-style-type: none">• niski odsetek mieszkańców korzystających z infrastruktury gazowej.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none">• możliwość rozwoju turystyki i rekreacji dzięki naturalnym zasobom i atrakcyjnemu krajobrazowi,• inwestycje infrastrukturalne zwiększające dostępność i atrakcyjność przestrzeni,• realizacja programów i dotacji wspierających zrównoważone zagospodarowanie przestrzeni,• współpraca z sąsiednimi gminami w zakresie planowania przestrzennego.	<ul style="list-style-type: none">• awarie sieci kanalizacyjnych i wodociągowych,• awaria sieci telekomunikacyjnej,• niedostateczne środki finansowe na inwestycje i utrzymanie infrastruktury przestrzennej.

Źródło: opracowanie własne

Strefa klimatyczno – środowiskowa

Położenie geograficzne

Gmina Kościerzyna położona jest w obrębie dwóch mezoregionów fizycznogeograficznych: Pojezierza Kaszubskiego – regionu najbardziej zróżnicowanego przyrodniczo w granicach województwa pomorskiego i Borów Tucholskich Wschodnich, które stanowią część krajowego płata ekologicznego – największego kompleksu leśnego w Polsce.

Gmina charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu, związaną z działalnością lądolodu podczas zlodowacenia bałtyckiego. Obszar Gminy wykazuje nachylenie w kierunku północnym i północno-wschodnim, z wyraźnym spadkiem w stronę południową. Wysokości bezwzględne na terenie Gminy osiągają wartości od około 134 m n.p.m. w południowo-zachodniej części Gminy, do około 253 m n.p.m. w rejonie miejscowości Kłobuczyno.

W obszarze Gminy występują trzy typy struktury środowiska przyrodniczego:

- typ wysoczyzn morenowych - w północno – wschodniej części Gminy,
- sandrów – w przewadze w zachodniej i południowej części Gminy,
- rynien subglacialnych oraz dolin rzecznych – rozcinają one zarówno obszary morenowe jak i sandrowe.

Gmina Kościerzyna z uwagi na klimat należy do krainy Pojezierza Pomorskiego – najchłodniejszej i najbardziej zasobnej w opady. Występują tu najniższe minima absolutne temperatury powietrza oraz najwięcej dni przymrozkowych i mroźnych.

Średnia roczna temperatura powietrza w roku 2023. wynosiła 8°C. Natomiast roczna suma opadów to 713 mm.

Teren Gminy Kościerzyna wyróżnia się dużym bogactwem zasobów wodnych, w tym znaczną liczbą jezior, z których aż 33 mają powierzchnię przekraczającą 10 ha. Są to głównie zbiorniki polodowcowe. Oprócz większych jezior, powszechnie występują tu również mniejsze zbiorniki, takie jak oczka wodne, stanowiące urozmaicenie lokalnego krajobrazu. Największe akweny skupiają się w południowej części Gminy, gdzie znajdują się m.in. jeziora Radolne, Gołuń i Jelenie, tworzące razem kompleks wodny określany jako jezioro Wdzydze Północne, o łącznej powierzchni przekraczającej 535 ha. W bezpośrednim sąsiedztwie Gminy położone jest natomiast jezioro Wdzydze Południowe – jeden z największych zbiorników wodnych w województwie pomorskim, o powierzchni blisko 920 ha. Do największych jezior leżących

w granicach Gminy lub bezpośrednio z nią graniczących należą także: Słupinko, Schodno, Sudomie, Osuszyno, Hutowe, Zagnanie, Gatno, Wierzysko, Garczyn i Dobrogoszcz.

Ze względu na liczne jeziora występujące na tym obszarze, w ich otoczeniu mogą pojawiać się powodzie rzeczne wywołane naturalnym podniesieniem poziomu wód.

Pod względem glebowym Gmina Kościerzyna cechuje się znacznym zróżnicowaniem. Dominują gleby brunatne — zarówno wyługowane, jak i kwaśne — oraz gleby biellicowe i pseudobiellicowe, które uformowały się głównie na podłożu glin zwałowych i piasków. Obszar Gminy obejmuje również znaczne tereny z glebami pochodzenia organogenicznego, takimi jak torfowo-mułowe, murszowo-torfowe i torfy, występujące przede wszystkim w miejscach dawnego wytopu lodowca, a także w dolinach rzecznych i rynnach polodowcowych. Dodatkowo, w sposób rozproszony, występują tu również gleby glejowe oraz zdegradowane czarne ziemie i gleby szare.

Dodatkowo Gmina Kościerzyna położona jest:

- w całości położona na terenie słabo zagrożonym występowaniem suszy rolniczej,
- częściowo położona na terenie umiarkowanie zagrożonym występowaniem suszy hydrologicznej oraz częściowo położona na terenie silnie zagrożonym występowaniem suszy hydrologicznej,
- w całości położona na terenie słabo zagrożonym występowaniem suszy hydrogeologicznej,
- częściowo położona na terenie słabo zagrożonym występowaniem suszy atmosferycznej oraz częściowo położona na terenie umiarkowanie zagrożonym występowaniem suszy atmosferycznej.

W celu poprawy stanu gospodarki wodnej, a tym samym przeciwdziałania negatywnym konsekwencjom występowania suszy, kluczowe będą zapisy dokumentu pn. „Plan przeciwdziałania skutkom suszy na lata 2021-2027” przyjętego na mocy rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 roku. Plan wyznacza kierunki działań podejmowanych zarówno przez organy administracji rządowej, jak i samorządowej, dotyczą one przede wszystkim zwiększenia retencji, uwzględniania tematyki suszy w planach zarządzania kryzysowego, budowy i przebudowy ujęć wód podziemnych, przebudowy infrastruktury wodociągowej oraz edukacji ekologicznej.

Wody powierzchniowe i podziemne

Gmina Kościerzyna jest zasobna w wody podziemne, na co wpływają przede wszystkim poziomy wód czwartorzędowych w osadach fluwioglacjalnych. Na wysoczyźnie poziom wodonośny występuje na głębokości ok. 50-60 m p.p.t. Na obszarach sandrowych warstwa wodonośna jest na głębokości ok. 30-40 m p.p.t. Gmina Kościerzyna położona jest poza zasięgiem głównych zbiorników wód podziemnych. Najbliższy znajduje się w odległości ok. 1,7 km w kierunku wschodnim od Gminy - jest nim GZWP nr 116, zbiornik międzymorenowy „Gołębiewo”.

Gmina Kościerzyna jest również zasobna w wody powierzchniowe. Występują tu liczne ciek i rowy melioracyjne oraz jeziora i mniejsze zbiorniki wodne, tzw. oczka wodne. Największymi ciekami w granicach Gminy są Wda – przepływa przez południowo-zachodnią część Gminy na odcinku ok. 8,5 km i Wierzyca – przepływa przez środkową, północno-wschodnią i południową część Gminy na odcinku niespełna 30 km. Ogólna powierzchnia wód płynących i stojących stanowi ok. 6% powierzchni Gminy. Pod względem hydrograficznym Gmina Kościerzyna położona jest w zlewniach trzech rzek, tj.: – Wierzycy – obejmująca wschodnią część Gminy; – Wdy – obejmująca zachodnią część Gminy; – Raduni – obejmująca niewielki fragment Gminy, na północ od wsi Skorzewo.

Kolejna tabela przedstawia dane na temat jednolitych części wód zlokalizowanych na terenie Gminy Kościerzyna.

Tabela 32 Jednolite Części Wód Powierzchniowych na terenie Gminy Kościerzyna

Kod i nazwa	Status	Stan ogólny	Przypisane cele środowiskowe	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego
RW2000202943799 - Wda do jez. Wdzydze,	NAT - naturalna część wód	zły stan wód	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych; zapewnienie drożności cieku dla migracji gatunków o znaczeniu gospodarczym na odcinku cieku głównego Wda w obrębie JCWP (dla węgorza europejskiego)	zagrożona
RW200010298173 - Wierzycza do jez. Zagnanie,	NAT - naturalna część wód	zły stan wód	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D	zagrożona
RW200017486817549 - Dopytyw z jez. Lubowisko,	NAT - naturalna część wód	zły stan wód	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych	zagrożona
RW20002048681759 - Radunia do jez. Ostrzyckiego,	NAT - naturalna część wód	zły stan wód	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych	zagrożona
RW200017298273 - Mała Wierzycza do jez. Polaszковского	NAT - naturalna część wód	zły stan wód	dobry stan ekologiczny	zagrożona

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://karty.apgw.gov.pl:4200/jcw-powierzchniowe> (dostęp: 18.07.2025)

Na terenie Gminy Kościerzyna łącznie zlokalizowanych jest 5 Jednolitych Wód Powierzchniowych. Każda z nich cechuje się złym stanem wód oraz ich cele środowiskowe są zagrożone.

W obszarze Gminy znajduje się również JCWPd GW200028. Jej stan chemiczny, ilościowy oraz ogólny określany jest jako dobry. Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego – niezagrożona.

Formy ochrony przyrody

Na terenie Gminy Kościerzyna występują następujące formy ochrony przyrody: obszary chronionego krajobrazu, parki krajobrazowe, Natura 2000 Specjalne Obszary Ochrony, Natura 2000 Obszary Specjalnej Ochrony, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe, rezerваты, pomniki przyrody.

Rezerваты przyrody

Czapliniec w Wierzysku – obszar leśny o powierzchni 10,47 ha, położony w centralnej części gminy Kościerzyna. Leśny rezerwat przyrody na północnym krańcu obszaru Borów Tucholskich, przylega do Jeziora Księskiego. Ze względu na wysoki procentowo udział starodrzewia w strukturze leśnej rezerwatu występują tu licznie dzięcioły czarne i gołębnie siniaki.

Parki krajobrazowe

Kaszubski Park Krajobrazowy - o całkowitej powierzchni ok. 33 tys. ha (w granicy Gminy Kościerzyna znajduje się tylko nieznaczny, południowy kraniec Parku (ok. 100 ha) i część jego otuliny (ok. 2000 ha)). Położony jest w centralnej części Pojezierza Kaszubskiego i obejmuje zespół Jezior Raduńsko-Ostrzyckich, Wzgórza Szymbarskie oraz kompleks Lasów Mirachowskich z zespołem Jezior Potęgowskich. Występuje tu 650 gatunków roślin, w tym wiele rzadkich, chronionych oraz zwierzęta takie jak: sarny, dziki, jelenie, łosie, borsuki, jenoty, piżmaki, kuny leśne i łasice oraz 170 gatunków ptaków 9 gatunków płazów, 5 gatunków gadów i 40 gatunków ryb.

Wdzydzki Park Krajobrazowy o całkowitej powierzchni ok. 17,8 tys ha (w granicach Gminy Kościerzyna znajduje się północnwschodnia część Parku (ok. 5,5 tys. ha) i jego otuliny (ponad 4 tys. ha)). Położony jest w północnej części Borów Tucholskich i obejmuje zespół Jezior Wdzydzkich wraz z ich otoczeniem. Park znajduje się w dorzeczu rzeki Wdy i charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu, typową dla krajobrazu młodoglacjalnego – dominują tu sandry,

rynny subglacialne, zagłębienia wytopiskowe i morenowe wzgórza. Wody powierzchniowe stanowią 11% powierzchni Parku, z czego największym zbiornikiem jest jezioro Wdzydze, o powierzchni 1 455 ha i głębokości sięgającej 72 m.

Park pełni funkcję ochronną, przyrodniczą i edukacyjną. Od 2010 roku wraz z innymi parkami Borów Tucholskich tworzy Rezerwat Biosfery „Bory Tucholskie” UNESCO – największy tego typu obszar w Polsce, obejmujący prawie 320 tys. ha. Jest to region o wyjątkowych walorach przyrodniczych, z licznymi naturalnymi ekosystemami wodnymi, torfowiskowymi i leśnymi oraz obecnością rzadkich gatunków roślin i zwierząt.

Obszary Natura 2000

Natura 2000 to program sieci obszarów objętych ochroną przyrody na terytorium Unii Europejskiej. Jego celem jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważane są za cenne i zagrożone w skali całej Europy.

Bory Tucholskie - obszar położony jest we wschodniej części makroregionu Pojezierza Południowopomorskiego i obejmuje powierzchnię ok. 322,5 tys. ha, leżąc na pograniczu województwa kujawsko-pomorskiego i pomorskiego. Jest to teren dość jednolity pod względem geomorfologicznym – przeważa równina sandrowa, urozmaicona dolinami rzek Brdy i Wdy, licznymi jeziorami, oczkami wodnymi oraz wzniesieniami moreny dennej.

Rzeźba terenu jest zróżnicowana – występują tu wysoczyzny, rozległe wzgórza, pagórki, doliny i rynny. Sieć hydrograficzna jest silnie rozwinięta – wody zajmują ok. 14% powierzchni. Obszar odwadniany jest przez rzekę Brdę wraz z jej licznymi dopływami, spośród których najważniejszym jest Zbrzyca. Rzeka cechuje miejscami znaczny spadek i silny nurt. Występuje ok. 60 jezior, w tym liczne jeziora przepływowe, połączone z systemem wodnym Brdy. Największym z nich jest Jezioro Charzykowskie (1363 ha), a najgłębszym Jezioro Ostrowite (43 m). Obszar ten charakteryzuje się największym w regionie skupiskiem jezior lobeliowych oraz obecnością dobrze zachowanych torfowisk i naturalnych zbiorowisk leśnych.

Lasy zajmują około 70% powierzchni, dominują bory sosnowe – świeże, bagienne i suche – ale występują również grądy, lasy bukowo-dębowe, łęgi i olsy. Pozostałe tereny to głównie grunty orne, łąki i pastwiska, zajmujące ok. 15% powierzchni.

Obszar Borów Tucholskich ma wysoką wartość przyrodniczą. Stwierdzono tu obecność co najmniej 28 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej oraz 6 gatunków

wpisanych do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt. Gniazduje tu łącznie 107 gatunków ptaków. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% krajowej populacji takich gatunków jak: bielik, kania czarna, kania ruda, podgorzałka, puchacz, rybitwa czarna, rybitwa rzeczna, zimorodek, żuraw, gągoł, nurogęś oraz tracz długodzioby. W stosunkowo wysokim zagęszczeniu występuje błotniak stawowy. W czasie migracji teren ten stanowi ważny przystanek dla ptaków wędrownych – zatrzymuje się tu do 400 osobników łabędzia krzykliwego i do 1 800 żurawi, co stanowi ponad 1% ich populacji wędrownych.

Leniec nad Wierzycą - obszar ten niemal w całości pokrywają lasy iglaste, a jedynie 4% jego powierzchni zajmują wody śródlądowe. Jest to niewielki teren obejmujący fragment doliny Wierzycy, brzeg Jeziora Wierzysko oraz przyległy las na siedlisku grądu subatlantyckiego. Znajduje się tu także zagłębienie z torfowiskiem przejściowym oraz oczkami wodnymi o charakterze dystroficznym.

W dolinie rzeki występują wilgotne łąki, na których skraju – w pobliżu lasu – znajduje się stanowisko leńca bezpodkwiatkowego. Jest to jedno z zaledwie kilku znanych stanowisk tego gatunku w województwie, a zarazem drugie, które zostało wskazane do objęcia ochroną w ramach sieci Natura 2000. Gatunek ten jest obserwowany w tym miejscu od 27 lat, co świadczy o trwałości jego populacji. W ostoi występują również cenne siedliska przyrodnicze, takie jak grąd subatlantycki, torfowisko przejściowe z dystroficznymi zbiornikami wodnymi oraz wilgotne łąki nadrzeczne.

Rynna Dłużnicy – obszar o powierzchni ok. 353,4 ha, obejmuje wąską, głęboko wciętą rynną w utworach sandrowych, modelowaną przez bobry. Zbocza rynny porośnięte są przez zbiorowiska leśne: głównie nasadzenia sosny, z domieszką dębu i buka, na siedlisku kwaśnej dąbrowy, a u podstawy zboczy występuje wąski pas grądu. Obszar jest w 65% pokryty lasami iglastymi, zaś 17% stanowią siedliska łąkowe i zaroślowe, pozostałą część obszaru zajmują w równej części siedliska rolnicze i wody śródlądowe.

Dąbrówka - zajmuje obszar o powierzchni ok. 505 ha. Ostoja znajduje się w czołówce najwartościowszych siedlisk strzebli błotnej w regionie. Występują tu w większości dobrze zachowane, rozległe i bezodpływowe zbiorniki i wyrobiska potorfowe o małym zagrożeniu, z liczną populacją strzebli błotnej oraz elismy wodnej. Najcenniejszymi z gatunków roślin, poza elismą wodną, są: widłaczek torfowy, grązel drobny oraz pływacze drobny i zwyczajny, a także beblek błotny.

Jeziora Wdzydzkie – kompleks mezotroficznych jezior o łącznej powierzchni ponad 13,5 tys. ha. Obszar znajduje się w południowej części Pojezierza Kaszubskiego w dorzeczu Wdy. Stanowi go kompleks mezotroficznych jezior, położonych w krzyżujących się rynnach polodowcowych, wykształconych w obszarze sandrowym. Największym jeziorem jest Wdzydze (970ha) o maksymalnej głębokości 68 m. Jego cechą charakterystyczną jest występowanie wielu, zalesionych wysp, z których część jest otoczona wąskim pasem szuwarów. Roślinność wodna jest słabo rozwinięta. W otoczeniu jezior występują lasy - bezpośrednio nad brzegami znajdują się drzewostany olszowe i wierzbowe, na pozostałym terenie dominują bory sosnowe. W obszarze wyróżniono 14 rodzajów siedlisk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, które zajmują łącznie ok. 10% obszaru. Stwierdzono tu obecność 7 gatunków z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Licznie reprezentowane są rzadkie, zagrożone i chronione prawnie gatunki roślin naczyniowych ze szczególnie bogatą florą roślin torfowiskowych. Na terenie leśnictwa Wdzydze rośnie 11 drzew doborowych wciągniętych do rejestru międzynarodowego. Jest to równocześnie ostoja fauny związanej z biotopami wodno-błotnymi: bobra i wydry, kumaka nizinnego.

Wielki Klincz - lekko falisty teren o powierzchni 290 ha z polami uprawnymi (siedliska rolnicze zajmują 92% obszaru) i rozrzuconymi gospodarstwami, położony na południowy wschód od zwartej zabudowy Wielkiego Klincza. Siedliska łąkowe i zaroślowe zajmują pozostałą część terenu. W zagłębieniu terenu obecne jest torfowisko przejściowe, w przeszłości eksploatowane, z kilkoma wyrobiskami - oczkami wodnymi, o charakterze dystroficznym, w których występuje strzebla błotna. Otacza je zubożały bór bagienny i brzeziny oraz pas łąki.

Nowa Sikorska Huta - ostoja o powierzchni 174,7 ha leży na Pojezierzu Kaszubskim, między Nową Sikorską Hutą a Kłobuczynem, w powiatach kartuskim i kościerskim. Obejmuje swym zasięgiem fragment wysoczyzny morenowej o rzeźbie falistej z lokalnym wyniesieniem Serża Góra oraz z zespołem niewielkich torfowisk i oczek wodnych w lokalnych obniżeniach terenu. Większość oczek ma charakter zbiorników dystroficznych. Zdecydowaną większość powierzchni terenu zajmują lasy iglaste (85%), natomiast pozostałą część siedliska rolnicze.

Uroczyska Pojezierza Kaszubskiego – ostoja o powierzchni ok. 3,9 tys. ha położona w centralnej, najwyższej części Pojezierza Kaszubskiego. Rejon ostoi jest najwyższym wyniesionym obszarem w całym pasie Pojezierza Pomorskiego oraz w całej Polsce niżowej. Najwyższe są tzw. Wzgórza Szymbarskie, gdzie "szczyt" Wieżyca (najwyższy na całym niżu środkowoeuropejskim)

dochodzi do wysokości 328,6 m n.p.m. Najbardziej charakterystyczną cechą omawianego obszaru jest "łańcuch" jezior rynnowych o różnej wielkości. Są to jeziora: Kłodno, Małe Brodno, Wielkie Brodno, Ostrzyckie, Patulskie, Dąbrowskie, Lubowisko i Stężyckie oraz Bukrzyno Duże i Bukrzyno Małe.

Piotrowo – ostoja o powierzchni 483 ha położona jest pomiędzy Piotrowem, Chylową Hutą, Grabowską Hutą oraz wybudowaniami Kłobuczyna - w powiatach kościerskim i kartuskim. Obejmuje ona wysoczyznę moreny dennej przeciętą doliną rzeki Wierzycy, z zagłębieniami wypełnionymi różnej wielkości torfowiskami i zbiornikami wodnymi. Na północnym wschodzie obejmuje fragmentarycznie wzniesienia czołowomorenowe. W ostoi znajduje się obszar źródłkowy rzeki Wierzycy wraz z jej górnym odcinkiem. Ponad połowę obszaru stanowią siedliska rolnicze, zaś lasy iglaste to 35% powierzchni obszaru, pozostałą część stanowią lasy liściaste i mieszane.

Obszary chronionego krajobrazu

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Wierzycy o powierzchni 10.784 ha (na obszarze Gminy ok. 2.355 ha) położony w południowo-wschodniej części Gminy. Obejmuje środkowy odcinek doliny charakteryzujący się bogactwem form morfologicznych, obecnością licznych jezior. Dużą wartość odznaczają się dobrze zachowane lasy dębowo-sosnowe i bukowo-dębowe w okolicach Pogódek.

Gowidliński Obszar Chronionego Krajobrazu o powierzchni 14.736 ha (na obszarze Gminy ok. 52 ha) położony w północno-zachodniej części Gminy. Obejmuje obszar o młodoglacjalnym krajobrazie wzgórz morenowych i rozległych równin sandrowych. Podstawowym walorem krajobrazowym jest silnie rozwinięta sieć hydrograficzna z licznymi jeziorami z których jezioro Mausz i jezioro Gowidlińskie należy do największych na Pojezierzu Kaszubskim.

Lipuski Obszar Chronionego Krajobrazu o powierzchni 17.148 ha (na obszarze Gminy ok. 1.122 ha) położony w zachodniej części Gminy. Obejmuje zalesione równiny sandrowe z licznymi jeziorami rynnowymi i wytopiskowymi, porośnięte borami mieszanymi z enklawami buczyn i lasów dębowo-bukowych.

Polaszkowski Obszar Chronionego Krajobrazu o powierzchni 2.448 ha (na obszarze Gminy ok. 572 ha) położony we wschodniej części Gminy. Obejmuje rozbudowany układ płytkich rynien zajętych przez liczne jeziora. W otoczeniu przeważa falista wysoczyzna morenowa.

Pomniki przyrody

Na terenie Gminy Kościerzyna zlokalizowanych jest 27 pomników przyrody w miejscowościach Grzybowo, Loryniec, Czarlina, Lizaki, Kaliska Kościerskie, Niedamowo, Wielki Klincz, Zielenin, Puc, Skorzewo, Wdzydze, Wieprznica.

Tereny zieleni

Tereny zieleni to przestrzenie pokryte roślinnością, zorganizowane i zagospodarowane w sposób planowy, często z uwzględnieniem infrastruktury technicznej oraz obiektów architektonicznych pełniących funkcje uzupełniające, takie jak altany, place zabaw, ścieżki piesze i rowerowe, ławki, oświetlenie czy elementy małej architektury. Do terenów tych zalicza się m.in. parki miejskie, skwery, ogrody, zieleńce, zadrzewienia osiedlowe oraz tereny rekreacyjne, sportowe i wypoczynkowe.

Pełnią one kluczowe funkcje środowiskowe, społeczne i estetyczne. Przede wszystkim przyczyniają się do poprawy jakości powietrza poprzez pochłanianie dwutlenku węgla, produkcję tlenu oraz filtrację zanieczyszczeń pyłowych. Dodatkowo łagodzą skutki miejskiej wyspy ciepła, zwiększają retencję wód opadowych oraz wspierają różnorodność biologiczną, stanowiąc siedlisko dla wielu gatunków roślin i zwierząt.

Z punktu widzenia społecznego, tereny zieleni zapewniają mieszkańcom przestrzeń do codziennego wypoczynku, aktywności fizycznej, integracji społecznej oraz kontaktu z naturą. Ich dostępność i stan zagospodarowania wpływają bezpośrednio na jakość życia mieszkańców oraz atrakcyjność przestrzeni miejskiej. W dobie zmian klimatu i rosnącej urbanizacji, rola terenów zieleni staje się coraz ważniejsza także jako element adaptacji do ekstremalnych zjawisk pogodowych oraz narzędzie wspierające zrównoważony rozwój obszarów zurbanizowanych.

Tabela przedstawia tereny zieleni w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2023.

Tabela 33 Tereny zieleni w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
las gminny (ha)	25,20	25,20	27,00	33,51	33,51
parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej (ha)	5,00	5,00	6,11	6,30	6,30

	2019	2020	2021	2022	2023
udział powierzchni terenów zieleni w powierzchni ogółem (%)	0,12	0,12	0,13	0,15	0,15

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dostęp: 18.07.2025)

W latach 2019–2023 w Gminie Kościerzyna odnotowano stopniowy wzrost powierzchni terenów zieleni, zwłaszcza w zakresie lasów gminnych oraz parków i zieleńców. Powierzchnia lasów należących do Gminy zwiększyła się zauważalnie z 25,20 ha w 2019 roku do 33,51 ha w roku 2023, co świadczy o działaniach zmierzających do powiększania zasobów leśnych i poprawy jakości środowiska. Również powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej rosta systematycznie, co przekłada się na lepsze warunki rekreacyjne i estetyczne dla mieszkańców.

Udział terenów zieleni w całkowitej powierzchni Gminy wzrósł nieznacznie, co wskazuje na pozytywny, choć umiarkowany trend w zakresie rozwoju zielonej infrastruktury.

Program „Czyste Powietrze”

Gmina Kościerzyna uczestniczy w **programie „Czyste Powietrze”**, który ma na celu poprawę jakości powietrza oraz ograniczenie emisji gazów cieplarnianych poprzez dofinansowanie wymiany starych źródeł ciepła oraz przeprowadzenie prac termomodernizacyjnych w budynkach jednorodzinnych. Skierowany jest do właścicieli lub współwłaścicieli domów jednorodzinnych lub lokali z wyodrębnioną księgą wieczystą.

Warunkiem udziału w programie jest realizacja inwestycji w istniejącym budynku mieszkalnym oraz spełnienie określonych wymogów technicznych, m.in. wykonanie audytu energetycznego i wybór zgodnych technologii.

Gmina Kościerzyna pomaga mieszkańcom w przejściu na bardziej ekologiczne ogrzewanie, oferując dotacje na wymianę kotła węglowego na: pompę ciepła, ogrzewanie elektryczne, kocioł gazowy, kocioł na pellet, kocioł olejowy lub kocioł zgazowujący drewno. Wsparcie realizowane jest na podstawie uchwały Rady Gminy Kościerzyny z dnia 25 lutego 2025 roku, w sprawie przyjęcia Regulaminu określającego zasady i tryb udzielania dotacji celowych na

finansowanie lub dofinansowanie wymiany węglowych źródeł ogrzewania na terenie Gminy Kościerzyna ze środków budżetu Gminy Kościerzyna

Program „Ciepłe Mieszkanie”

Gmina Kościerzyna uczestniczy w programie „Ciepłe Mieszkanie”, którego celem jest poprawa jakości powietrza poprzez wymianę nieefektywnych źródeł ciepła na paliwo stałe oraz zwiększenie efektywności energetycznej lokali w budynkach wielorodzinnych. Program skierowany jest do właścicieli i współwłaścicieli mieszkań oraz do wspólnot mieszkaniowych, które mogą ubiegać się o dofinansowanie m.in. na montaż nowoczesnych źródeł ciepła, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenie lokalu czy instalację wentylacji z odzyskiem ciepła.

W ramach pierwszej edycji, realizowanej do końca 2024 roku, Gmina Kościerzyna przyjęła 14 wniosków, z czego 13 zakończyło się podpisaniem umów i wypłatą dotacji. W maju 2024 roku rozpoczęto drugą edycję programu, której zakończenie ustalono na 31 grudnia 2025 roku. W drugiej edycji podpisano 2 umowy, w tym jedna dotyczy termomodernizacji budynku wielorodzinnego należącego do Wspólnoty Mieszkaniowej. Program wymaga spełnienia określonych warunków technicznych, w tym trwałego usunięcia starych pieców oraz zastosowania urządzeń spełniających normy emisyjne.

Analiza SWOT sfery klimatyczno – środowiskowej

Zmiany klimatyczne oraz postępująca presja człowieka na środowisko naturalne stanowią obecnie jedno z najważniejszych wyzwań dla zrównoważonego rozwoju zarówno w skali globalnej, jak i lokalnej. Świadomość konieczności ochrony zasobów przyrodniczych, ograniczania emisji zanieczyszczeń oraz adaptacji do skutków zmian klimatu sprawia, że coraz większe znaczenie zyskują działania strategiczne wspierające rozwój klimatyczno-środowiskowy, wobec czego kluczowym jest wyszczególnienie mocnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń.

Poniższa tabela przedstawia analizę SWOT sfery klimatyczno-środowiskowej.

Tabela 34 Analiza SWOT sfery klimatyczno – środowiskowej

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none">• brak lub słabe zagrożenie suszą,• występowanie zróżnicowanych form ochrony przyrody,• zwiększająca się powierzchnia lasów gminnych,• udział w programach ochrony środowiska i klimatu (np. „Czyste Powietrze”, „Ciepłe Mieszkanie”, dotacje na wymianę kopciuchów),• dobry stan Jednolitych Części Wód Podziemnych.	<ul style="list-style-type: none">• słaba jakość Jednolitych Wód Powierzchniowych.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none">• rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE), np. fotowoltaiki, pomp ciepła czy biogazowni rolniczych,• wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców i lokalnych inicjatyw prośrodowiskowych,• zwiększenie atrakcyjności regionu jako miejsca rekreacji i turystyki przyrodniczej.	<ul style="list-style-type: none">• wzrost presji człowieka na środowisko,• pogłębiające się zmiany klimatyczne,• presja urbanizacyjna i turystyczna prowadząca do degradacji cennych siedlisk i krajobrazu,• utrata bioróżnorodności w wyniku fragmentacji siedlisk i rozwoju infrastruktury.

Źródło: opracowanie własne

Spis tabel

Tabela 1 Stan liczby ludności w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024	7
Tabela 2 Stan liczby ludności Gminy Kościerzyna w latach 2019–2024 na tle powiatu, województwa oraz całej Polski.....	8
Tabela 3 Gęstość zaludnienia Gminy Kościerzyna w porównaniu do powiatu, województwa oraz całej Polski w latach 2019-2024	9
Tabela 4 Struktura mieszkańców według ekonomicznych grup wieku w Gminie Kościerzyna w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2019-2024.....	10
Tabela 5 Przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Kościerzyna w porównaniu z powiatem, województwem oraz krajem w latach 2019-2024	12
Tabela 6 Ruch wewnętrzny i zewnętrzny w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024	13
Tabela 7 Współczynnik skolaryzacji brutto Gminy Kościerzyna w porównaniu z miastem, powiatem, województwem oraz krajem w latach 2019-2024	17
Tabela 8 Wyniki egzaminów ósmoklasisty w Gminie Kościerzyna w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2021-2025.....	19
Tabela 9 Wyniki egzaminu ósmoklasisty w Gminie Kościerzyna w roku szkolnym 2024/2025 według szkół	21
Tabela 10 Świadczenia przyznane z zakresu zadań własnych Gminy Kościerzyna w roku 2024	23
Tabela 11 Najczęstsze powody przyznania pomocy społecznej w Gminie Kościerzyna w 2024 roku.....	25
Tabela 12 Porady lekarskie udzielone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024	33
Tabela 13 Działalność jednostek ochrony przeciwpożarowej w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024	34
Tabela 14 Nieruchome zabytki w Gminie Kościerzyna wpisane do rejestru zabytków.....	49
Tabela 15 Wybory samorządowe w roku 2018 i 2024 w Gminie Kościerzyna	54
Tabela 16 Analiza SWOT sfery społecznej.....	56
Tabela 17 Struktura dochodów Gminy Kościerzyna w latach 2019-2024	60
Tabela 18 Wydatki Gminy Kościerzyna w latach 2019-2024	62

Tabela 19 Zestawienie dochodów, wydatków oraz salda budżetowego Gminy Kościerzyna w latach 2019-2024.....	65
Tabela 20 Liczba podmiotów gospodarczych według klas wielkości, zarejestrowanych w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024	67
Tabela 21 Podmioty gospodarcze według sekcji PKD 2007 w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024.....	69
Tabela 22 Osoby bezrobotne w Gminie Kościerzyna w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2019-2024	71
Tabela 23 Długotrwale bezrobotni w Gminie Kościerzyna w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2019-2024.....	73
Tabela 24 Liczba pracujących według płci w Gminie Kościerzyna w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2022-2024.....	74
Tabela 25 Analiza SWOT sfery gospodarczej	80
Tabela 26 Uchwały dotyczące zagospodarowania przestrzennego podjęte przez Radę Gminy Kościerzyna w 2024 roku.....	84
Tabela 27 Zasoby mieszkaniowe w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2024	87
Tabela 28 Odsetek mieszkańców korzystających z infrastruktury wodociągowej w Gminie Kościerzyna w odniesieniu do powiatu, województwa oraz kraju w latach 2019-2024.....	89
Tabela 29 Odsetek mieszkańców korzystających z infrastruktury kanalizacyjnej w Gminie Kościerzyna w odniesieniu do powiatu, województwa oraz kraju w latach 2019-2024.....	89
Tabela 30 Odsetek mieszkańców korzystających z infrastruktury gazowej w Gminie Kościerzyna w odniesieniu do powiatu, województwa oraz kraju w latach 2019-2024.....	90
Tabela 31 Analiza SWOT sfery przestrzennej.....	93
Tabela 32 Jednolite Części Wód Powierzchniowych na terenie Gminy Kościerzyna	97
Tabela 33 Tereny zieleni w Gminie Kościerzyna w latach 2019-2023	103
Tabela 34 Analiza SWOT sfery klimatyczno – środowiskowej	106

Spis rysunków

Rysunek 1 Położenie Gminy Kościerzyna na mapie województwa pomorskiego i powiatu kościerskiego	81
Rysunek 2 Zasięg obowiązujących Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego (MZPZ) w Gminie Kościerzyna	86